

سوالات متن مطالعات اجتماعي

من حق دارم

درس ۱

من حق دارم

همه ما مخلوق خداوند هستیم. خداوند انسان را عزیز و محترم و گرانقدر آفریده و درباره گرامی بودن مقام او در قرآن فرموده است:

خداوند با آفرینش انسان، حقوقی به او اعطا کرده است. منظور از حق چیزهایی است که یک انسان به دلیل مقام انسانی اش، شایستگی داشتن آنها را دارد. انسان‌ها از ابتدای خلقت و تولد دارای حقوق طبیعی* می‌شوند.

۱- مفهوم حق را تعریف کنید.

۲- مهمترین حق همه انسانها چیست؟

برای مثال همه انسانها حق حیات یا زندگی دارند که مهم ترین حق آنها است. آنها حق دارند از نعمت های الهی برخوردار شوند. برای تأمین نیازهای خود کار و تلاش کنند، ازدواج کنند و تشکیل خانواده بدهند، یاد بگیرند راه زندگی خود را انتخاب کنند. انسانها حق دارند آزاد باشند؛ یعنی برده و بنده انسان های دیگر نباشند زیرا خداوند آنها را آزاد آفریده است.

برای مثال همه انسان‌ها حق حیات یا زندگی دارند که مهم‌ترین حق آنها است.
آنها حق دارند از نعمت‌های الهی برخوردار شوند. برای تأمین نیازهای خود کار و تلاش کنند،
ازدواج کنند و تشکیل خانواده بدهند، یاد بگیرند راه زندگی خود را انتخاب کنند.
انسان‌ها حق دارند آزاد باشند؛ یعنی برده و بنده انسان‌های دیگر نباشند زیرا خداوند آنها را
آزاد آفریده است.

فعالیت

- ۱- چند مورد از نعمت‌های الهی و حق برخورداری از آنها را نام ببرید.
- ۲- آیا همه انسان‌ها صرف‌نظر از قوم، نژاد، زبان، اعتقادات، ثروت، فقر و ... دارای حقوق طبیعی هستند؟ چرا؟

**جواب فعالیت ۲: بله زیرا خداوند همه انسانها را برابر آفریده و
برایشان حقوق یکسان در نظر گرفته است.**

هیچ کس نمی تواند به تنهایی زندگی کند. ما از ابتدای تولد با مادر و پدر و برادر و خواهر و خویشان ارتباط برقرار می کنیم. سپس به مدرسه می رویم و آنجا نیز هر روز با معلمان و هم کلاسی هایمان ارتباط داریم. وقتی بزرگ تر می شویم، ازدواج می کنیم، صاحب فرزند می شویم، با همسر و فرزندان زندگی می کنیم و در محله یا شهر و روستا برای رفع نیازهای مادی و معنوی* خود از دیگران کمک می گیریم. بنابراین ما در روابطی که به طور دائم با یکدیگر داریم، از حقوقی برخوردار می شویم.

همچنین هر فردی، تبعه* یک کشور است. تبعه یک کشور بودن موجب می شود افراد حقوقی بر مبنای قوانین آن کشور داشته باشند.

۲

۳- تبعه یک کشور بودن
به چه معناست؟

در خانه و خانواده

• هر فرد حق دارد نام و نام خانوادگی و شناسنامه داشته باشد.

پدر و مادر برای من نام خوبی انتخاب کرده‌اند. پدرم برای من شناسنامه گرفته است.
شناسنامه نشان می‌دهد که فرزند چه کسی هستم و به کدام کشور تعلق دارم.
من ایرانی‌ام و کشورم را دوست دارم.

• فرزندان همواره از محبت و توجه پدر و مادر برخوردارند.

پدر و مادرم مرا دوست دارند و به من محبت می‌کنند، وقتی بیمار می‌شوم امکانات درمان
برایم فراهم می‌کنند. آنها فرصتی را برای بودن با من و صحبت کردن با من اختصاص می‌دهند.
وقتی احساس ناراحتی می‌کنم، اعضای خانواده به حرف‌هایم گوش می‌دهند و به من کمک
می‌کنند.
ما از اینکه با هم هستیم، خوش‌حالیم.

• همه حق دارند با سواد شوند و تحصیل کنند و استعدادهای خود را شکوفا کنند.

پدر و مادر برای تربیت من تلاش می‌کنند و به من آداب و مهارت‌های زندگی را
می‌آموزند.
آنها مرا به مدرسه می‌فرستند تا تحصیل کنم و فرد مفیدی برای کشورم باشم.

۴- دو مورد از حقوق خود در خانه و خانواده را نام ببرید.

• همه افراد حق دارند غذا، لباس و مسکن مناسب داشته باشند.

خانواده وسایل زندگی مرا فراهم می‌کند تا به خوبی رشد کنم.
البته هرکس تا حدی که توان مالی* دارد، باید به فکر دیگران هم باشد.

• هیچ کس حق ندارد دیگری را مسخره کند یا به او صدمه بزند.

از نظر اسلام، مسخره کردن و تهدید کردن و ناسزا گفتن، گناهی بزرگ است.

• هر دانش آموزی حق دارد در مدرسه، به اندازه سایر دانش آموزان مورد توجه واقع شود و تبعیضی* بین او و دیگران وجود نداشته باشد.

• هر دانش آموزی حق دارد نظرش را درباره مشکلات درسی یا روش های آموزشی در مدرسه، مؤدبانه و محترمانه بیان کند.

• هیچ کس نباید در مدرسه، مورد تنبیه بدنی قرار گیرد.

مستولان و معلمان مدرسه ما با همه دانش آموزان با اخلاق نیکو و مهربانی و عدالت رفتار می کنند.

۵- دو مورد از حقوق خود در مدرسه را نام ببرید.

- هر فرد حق دارد در محیطی سالم، تمیز و پاک زندگی کند.
- هیچ کس حق ندارد به اموال عمومی، مانند وسایل حمل و نقل عمومی خسارت وارد کند.

- هر فرد حق دارد از خدمات مناسب پزشکی و بهداشتی استفاده کند.
- هیچ کشوری حق ندارد مردم کشورهای دیگر را از داشتن سلامت و خدمات بهداشتی و درمانی، محروم کند.

- همه حق دارند اگر کسی کار اشتباه یا خطرناکی در جامعه انجام داد، به او تذکر دهند و با روشی صحیح، وی را از آن کار باز دارند.
- همه حق دارند در کوچه و خیابان امنیت داشته باشند.

در کشور ما مؤسساتی وجود دارند که با همکاری مردم برای بهداشت و سلامتی، آموزش و امنیت مردم تلاش می کنند.

۵- دو مورد از حقوق خود در جامعه و کشور را نام ببرید.

من مسؤل هستم

درس ۲

درس ۲ من مسئول هستم

در درس قبل آموختید که شما حقوقی دارید. اما حتماً پی بردید که دیگران نیز حقوقی دارند. به عبارت دیگر ما در روابطی که با دیگران برقرار می‌کنیم دارای «حقوق متقابل» هستیم. همان‌طور که ما حق داریم، پدر و مادر و معلم و همسایگان و دوستان و... نیز حقی بر ما دارند. اما همراه با هر حق، مسئولیت‌ها و تکالیفی وجود دارد و این دو به منزله دو کفه ترازو هستند که باید تعادل آنها حفظ شود؛ برای مثال، ما در کشورمان از امکانات و حقوقی مانند آموزش، امنیت و بهداشت برخورداریم تا بتوانیم زندگی بهتری داشته باشیم. از طرف دیگر، ما نیز نسبت به آبادانی کشورمان مسئول هستیم و باید همیشه به فکر پیشرفت آن باشیم.

نکته!

پس همان‌طور که ما حقوقی داریم، مسئول هم هستیم.

مسئولیت یعنی وظایفی که هر یک از ما به عهده داریم و انتظار می‌رود آنها را انجام دهیم. وقتی فردی وظایف و تکالیف خود را خوب انجام می‌دهد می‌گویند او فرد مسئولیت‌پذیری است.

افراد در نقش‌های مختلف، مسئولیت‌های مختلف دارند. اگر چه ممکن است بعضی افراد مسئولیت‌های بیشتری یا مهم‌تری داشته باشند اما هیچ فردی نیست که مسئولیتی نداشته باشد.

۱ – مسئولیت چیست؟ فرد
مسئولیت‌پذیر کیست؟

۱- آقای مسعودی ۴۰ سال دارد و پزشک است. او دارای همسر و سه فرزند است و در یک کاشانه (آپارتمان) زندگی

می‌کند. به نظر شما او در هریک از نقش‌های زیر چه مسئولیت‌هایی به عهده دارد؟

به عنوان پدر : وظیفه دارد نیازهای مادی اعضای خانواده را برطرف کند.

به عنوان همسر : ؟

به عنوان پزشک : ؟

به عنوان فرزند پدر و مادر خود : ؟

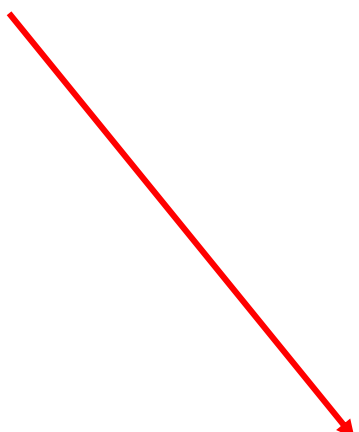
به عنوان همسایه : ؟

۲- کاربرگه شماره (۱) را کامل کنید و در جدول آن مسئولیت‌های خود و سایر اعضای خانواده‌تان را بنویسید.

سایر موارد را به اختیار و نظر خود کامل کنید.

اکنون که این فعالیت‌ها را انجام دادید، از خود پرسید من در برابر چه چیز و چه کسانی مسئول هستم؟

۶

در برابر خداوند، خودم، اعضای خانواده،
معلمان و همکلاسی‌ها، اعضای جامعه و در
نهایت محیط زیست

• من در نزد خداوند مسئول هستم.

... این از فضل پروردگار من است تا مرا آزمایش
کند که آیا شکر می‌کنم یا کفر می‌ورزم؟

سوره نمل، آیه ۴۰

خداوند متعال نعمت‌های فراوانی به من عطا کرده است. عقل و فکر و استعداد و توانایی؛ خانواده؛ معلم؛ خوراک و پوشاک و صدها نعمت دیگر. . . . وظیفه من این است که خداوند را عبادت کنم، شکرگزار نعمت‌هایش باشم و از دستورات او که برای سعادت و خوشبختی من و جامعه من است پیروی کنم.

شکرگزاری، استفاده صحیح از نعمت‌ها، قدر نعمت‌ها را دانستن و به هدر ندادن آنها است.

خداوند از اعمال و رفتار من و از آنچه در قلب و فکر من می‌گذرد آگاه است.

۲- مسئولیت ما در برابر
خداوند چیست؟

۳- مسئولیت ما نسبت به خودمان چیست؟

• من نسبت به خودم مسئول هستم.

یکی از مسئولیت‌های مهم من مراقبت از خودم است. بدن من یکی از شگفتی‌های خلقت است. هریک از اعضای بدن از ده‌ها بخش تشکیل شده که مانند یک دستگاه پیچیده و برنامه‌ریزی شده وظایفی را به عهده دارد.

من با خوردن غذای مناسب و پرهیز از غذاها یا مواد مضر، رعایت بهداشت و نظافت، خواب کافی و ورزش از بدنم مراقبت می‌کنم. من از بدن خودم در مقابل موقعیت‌های خطرناک مثل سرما یا گرمای شدید، ترقه‌بازی، عبور از خیابان و جاده با بی احتیاطی و نظایر آن محافظت می‌کنم. من باید تلاش کنم استعدادهای خودم را بشناسم و آنها را شکوفا کنم. من از یک جنبه دیگر هم مراقب اعضای بدنم هستم. تلاش می‌کنم با زبانم دروغ نگویم یا غیبت نکنم. با دست و پایم کار خطا یا گناه انجام ندهم و مراقب اعمال و رفتار خود باشم.

خلاصهٔ جواب ۳: به بدن خود آسیب نزنم و از آن مراقبت کنم - به استعدادهای خود بها بدهم - گناه نکنم

• من نسبت به دیگران مسئول هستم.

با اعضای خانواده

من در کارهای خانه با پدر و مادرم همکاری می‌کنم. وظایف شخصی خودم را بر دوش دیگران نمی‌گذارم. از پدر و مادرم اطاعت می‌کنم و به نصیحت‌هایشان گوش می‌دهم؛ چون آنها خوشبختی مرا می‌خواهند.

من به خواهران و برادرانم کمک و از آنها مراقبت می‌نمایم. می‌دانم باید به اعضای خانواده‌ام احترام بگذارم و هرگز نباید با پدر و مادرم با تندی و گستاخی صحبت کنم. از هر تصمیم یا کاری که باعث ناراحتی آنها می‌شود خودداری می‌کنم.

۴- مسئولیت ما نسبت به اعضای خانواده‌مان چیست؟

خلاصهٔ جواب ۴: همکاری و کمک به سایرین - احترام و حرف‌شنوی از والدین

۵- دو مورد از وظایف خود نسبت به معلمان و همکلاسی‌ها را نام ببرید.

با معلمان و هم‌کلاسی‌ها

من مقررات و نظم کلاس و مدرسه را رعایت می‌کنم.
در مدرسه همه تلاش می‌کنند تا من پیاموزم و پیشرفت کنم.
من با معلمان و دیگر مسئولان مدرسه، با ادب و احترام برخورد می‌کنم.
به توصیه‌های معلم گوش می‌کنم و سعی می‌کنم درس‌ها را خوب یاد بگیرم و تکالیفم را به موقع انجام دهم. من همیشه با هم‌کلاسی‌هایم مهربان هستم و به آنها کمک می‌کنم.
ما باید از اموال عمومی مدرسه که متعلق به همه است محافظت کنیم.

با اعضای جامعه

در محل زندگی‌ام طوری رفتار می‌کنم که همسایگان آزرده نشوند.
برای حفظ پاکیزگی و امنیت با اهالی محل و مسئولان همکاری می‌کنم.
من وظیفه دارم به همراه هم‌وطنانم برای پیشرفت و آبادانی کشورم
تلاش کنم و در هنگام حوادث طبیعی مانند سیل یا زلزله به یاری آنها بشتابم.

من در برابر خون شهیدانی که برای انقلاب اسلامی و دفاع از میهن
جان دادند مسئول هستم و خود را موظف به ادامه راه آنها می‌دانم.
من وظیفه دارم از وحدت و استقلال میهن در مقابل دشمنان دفاع
کنم. یکی از راه‌هایی که من به وسیله آن می‌توانم از استقلال کشورم دفاع
کنم، خوب درس خواندن و امیدواری به آینده کشورم است.
من علاوه بر کشورم در برابر مسلمانان جهان و همه انسان‌ها، مسئول هستم.

۶- مسئولیت ما در
برابر اعضای جامعه
چیست؟

خلاصه جواب ۶:
خوشرفتاری با همسایگان
- حفظ نظافت و امنیت
محله - تلاش برای
پیشرفت و آبادانی کشور
- ادامه راه شهیدان در
دفاع از سرزمینمان -
کمک به حفظ استقلال
کشور

۷- مسئولیت ما در برابر محیط زیست چیست؟

• من نسبت به محیط زندگی خود و عالم آفرینش مسئول هستم.

من و خانواده‌ام سعی می‌کنیم در روز درختکاری،
چند نهال درخت را بکاریم، مخصوصاً درختانی که
میوه می‌دهند.

آب و خاک و نور و هوا و گیاه و جانوران نشانه‌های عظمت خلقت خداوند و
نعمت‌هایی برای ما هستند.

باید برای آباد کردن محیط زندگی‌ام تلاش کنم.

سعی می‌کنم بهداشت و پاکیزگی را در محیط زندگی‌ام حفظ کنم؛ به محیط زیست
آسیب نرسانم و نظم طبیعت را برهم نزدم.

سعی می‌کنم محیط طبیعی زندگی حیوانات را تغییر ندهم و حیواناتی را که محل
زندگی آنها طبیعت است، با نگهداری در محیط‌های بسته‌ای مانند قفس یا خانه، اذیت نکنم.

چرا به قوانین و مقررات نیاز داریم؟

درس ۳

همان طور که پی بردید به طور کلی قانون و مقررات به چند دلیل به وجود آمده است :

۱- حفظ حقوق افراد

۲- برقراری نظم و امنیت

۳- رشد اخلاقی انسان ها

ایجاد نظم و امنیت و جلوگیری از هرج و مرج به نفع همگان بوده و احترام به حقوق دیگران است. عدم رعایت قوانین و مقررات در جامعه، علاوه بر به هم زدن نظم و امنیت اجتماعی موجب پایمال شدن حقوق افراد می شود.

۱ - قوانین و مقررات به
چه دلایلی به وجود
آمده اند؟
یا
چرا به قوانین و مقررات
نیاز داریم؟

به تصاویر دقت کنید و با توجه به موضوع نظم و مقررات و حفظ حقوق افراد ، آنها را توضیح دهید.

۵- به این موقعیت‌ها توجه کنید و بگویید هر کدام چه پیامدهایی دارد و کدام حقوق نادیده گرفته می‌شود؟

- فردی بخواهد خارج از صفِ افرادی که در نانوائی ایستاده‌اند، نان بگیرد. **حق نوبت افراد در صف و وقت آنها نادیده گرفته می‌شود**
- فردی که در آپارتمان زندگی می‌کند و سهم مشارکت خود در هزینه‌های ساختمان را پرداخت نمی‌کند.
- راننده‌ای که بدون توجه به علامت عبور ممنوع داخل خیابان یک طرفه می‌شود و شد آمد (ترافیک) به وجود می‌آورد.
- موتور سواری که به علت شلوغی خیابان وارد پیاده‌رو می‌شود و از بین مردم عبور می‌کند.
- شرکت ساختمانی‌ای که قرار است سالن ورزشی برای مردم بسازد، اما مقررات ساختمان سازی و مصالح مناسب را به کار نبرد.
- عابر پیاده که بدون توجه به چراغ راهنما از لایه اتومبیل‌ها حرکت می‌کند.
- به چند گروه تقسیم شوید و یک مکان یا گروه اجتماعی را انتخاب کنید. جدولی دوستونی رسم کنید که در آن مقررات مربوط به آن مکان در یک ستون و کارکرد آن در ستون مقابل نوشته شود.
- مثال : پمپ بنزین : ۱- ورود با صف نظم و احترام به حقوق دیگران

سایر موارد را به اختیار و نظر خود کامل کنید.

قانون گذاری

درس ۴

۱ - هنجار چیست؟ مثال بزنید.

● گاهی گروه‌های اجتماعی به صورت توافقی و براساس رعایت اصول اخلاقی یا برخی رسم‌ها، از مقرراتی پیروی می‌کنند؛ برای مثال، ایستادن در صف اتوبوس و یا نانوایی، قاعده‌ای اجتماعی است که مردم برای حفظ نظم، آن را پذیرفته و رعایت می‌کنند.

● هرگاه مقررات به وسیله یک نهاد دارای صلاحیت مثل مجلس تصویب شود، نام «قانون» به خود می‌گیرد؛ برای مثال، ممنوعیت عبور از چراغ قرمز، یک قانون راهنمایی و رانندگی است که در مجلس تصویب شده است و چنانچه راننده‌ای از آن تخلف کند جریمه می‌شود. همچنین، هیچ‌کس نمی‌تواند بدون داشتن صلاحیت و مدرک پزشکی به درمان مردم بپردازد و این یک قانون مصوب است و اگر کسی از آن سرپیچی کند مجازات می‌شود.

همه افراد در برابر قانون مساوی‌اند.

۲ - قانون را تعریف کرده و
برای آن مثال بزنید.

نکته!

۳- قانون اساسی را تعریف کنید.

قانون اساسی

مهم‌ترین قانون هر کشور قانون اساسی آن کشور است. قانون اساسی مادر همهٔ قانون‌ها است و سایر قوانین در چارچوب آن تصویب می‌شوند. در قانون اساسی هر کشور مهم‌ترین حقوق ملت و همچنین مهم‌ترین روابط و وظایف حکومت و مردم، معین شده است.

۳- منظور از اینکه همهٔ افراد در مقابل قانون مساوی هستند چیست؟ مثال بزنید.

۴- با راهنمایی معلم قانون اساسی را به کلاس بیاورید و آن را ورق بزنید و مطالعه کنید.

جواب فعالیت ۳: یعنی رنگ و تژاد و قومیت و زبان و جنسیت و مقام هیچکس باعث برتری او بر دیگران در برابر قانون نیست.

۴- وظیفهٔ تهیه و تصویب قانون در کشور بر عهده چه نهادی است؟

قوة مقننه

قوة مقننه تهیه و تصویب قوانین کشور را در چارچوب قانون اساسی به عهده دارد. این قوه از دو بخش تشکیل شده است :

۱- مجلس شورای اسلامی : نمایندگان منتخب مردم هستند که قوانین عادی را تهیه و تصویب می کنند. آنها برای یک دوره

چهار ساله از سوی مردم مناطق مختلف کشور ما انتخاب می شوند.

نمایندگان پس از انتخاب شدن برای شروع کار خود، در مجلس آدای سوگند* می کنند که در گفته ها، نوشته ها و اظهارنظرهایشان، استقلال کشور، آزادی مردم و تأمین منافع و مصلحت های آنان را مدنظر داشته باشند.

نمایندگان، از بین خود فردی را به عنوان رئیس مجلس انتخاب می کنند.

۲- شورای نگهبان : شورای نگهبان* دو وظیفه مهم بر

عهده دارد :

نمای بیرونی ساختمان مجلس شورای اسلامی

۱- مجلس شورای اسلامی : نمایندگان منتخب مردم هستند که قوانین عادی را تهیه و تصویب می کنند آنها برای یک دوره

چهار ساله از سوی مردم مناطق مختلف کشور ما انتخاب می شوند.

نمایندگان پس از انتخاب شدن برای شروع کار خود، در مجلس آدای سوگند* می کنند که در گفته ها، نوشته ها و اظهارنظرهایشان، استقلال کشور، آزادی مردم و تأمین منافع و مصلحت های آنان را مدنظر داشته باشند.

نمایندگان، از بین خود فردی را به عنوان رئیس مجلس انتخاب می کنند.

۲- شورای نگهبان : شورای نگهبان* دو وظیفه مهم بر

عهده دارد :

الف) این شورا قوانینی را که در مجلس تصویب شده است، بررسی

می کند. اگر قوانین تصویب شده با قانون اساسی یا اصول و احکام دین مخالف بود آنها را رد می کند یا دوباره به مجلس برمی گرداند تا اصلاح شود.

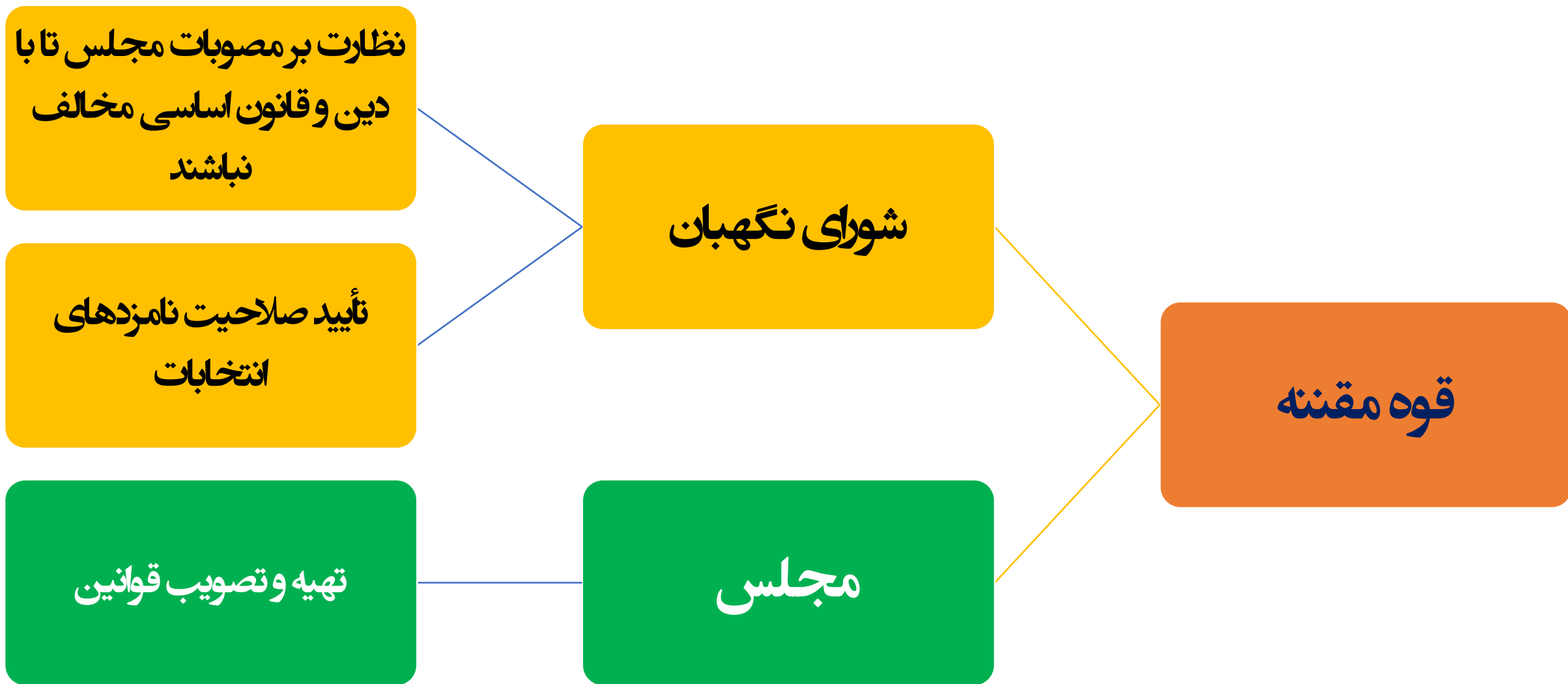
ب) این شورا بر انتخاباتی که در کشور برگزار می شود مانند انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی، نظارت می کند. نامزدهای* انتخابات پس از بررسی و تأیید صلاحیت توسط این شورا، می توانند در انتخابات حضور یابند و برای به دست آوردن رأی مردم، تلاش کنند.

۵- قوه مقننه از چه بخشهایی تشکیل شده است؟ وظیفه هر کدام از این بخشها چیست؟

نمای بیرونی ساختمان مجلس شورای اسلامی

خلاصهٔ جواب سوال ۵:

وظیفهٔ مجمع تشخیص مصلحت نظام چیست؟

● مجمع تشخیص مصلحت نظام : در مواردی که شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی به توافق دربارهٔ تصویب یک قانون نمی‌رسند، مجمع تشخیص مصلحت نظام، تصمیم نهایی را می‌گیرد.

● قانون‌گذاران با توجه به نیازها و موضوعات مختلف جامعه سعی می‌کنند بهترین قوانین را وضع* کنند.

از آنجا که وضع قانون اهمیت زیادی دارد، قانون‌گذاران باید از بین بهترین افرادی که شایستگی‌های لازم را برای این کار دارند، انتخاب شوند؛ شایستگی‌هایی مانند : شجاعت، دلسوزی، تخصص، دین‌داری؛ طرف‌داری از حقوق محرومان و

نهادهای قانون گذار

مجلس شورای اسلامی
شورای نگهبان قانون اساسی

قوه مقننه

• مجمع تشخیص مصلحت نظام

نکته!

سوالات متن مطالعات اجتماعي

بخش جغرافيا

من کجا زندگے مے کنہم؟

درس ۹

۱- ویژگی‌های طبیعی و ویژگی‌های انسانی را توضیح دهید.

شما با انجام فعالیت ۱ پی‌بردید که هر مکان ویژگی‌هایی دارد. این ویژگی‌ها دو نوع هستند: ویژگی‌های طبیعی، ویژگی‌های انسانی.

ویژگی‌های طبیعی: مثل موقعیت جغرافیایی*، نوع آب‌وهوا، ناهمواری‌ها*، رودها، پوشش گیاهی و زندگی جانوری و...
ویژگی‌های انسانی: مثل تعداد جمعیت، فعالیت‌های اقتصادی، سواد، زبان، آثار تاریخی و...

۲- جغرافی‌دانان کار خود را با کدام پرسش‌ها آغاز می‌کنند؟

● پرسش‌های جغرافیایی

جغرافی‌دان‌ها معمولاً کار خودشان را با پرسش‌هایی دربارهٔ یک مکان آغاز می‌کنند و سپس دربارهٔ این پرسش‌ها تحقیق می‌کنند تا

پاسخ آنها را پیدا کنند پرسش‌های جغرافیایی با کلماتی مانند کجا؟ چرا؟ چگونه؟ چه موقع؟ و چه کسانی؟ آغاز می‌شود.

۳- چه وسایلی به جغرافی‌دانان در شناخت محیط زندگی می‌کنند؟

● چه وسایلی به شناخت محیط زندگی کمک می‌کنند؟

جغرافی‌دانان از ابزار و وسایل مختلفی برای شناخت محیط استفاده می‌کنند.

● نقشه : نقشه، وسیله مهمی در جغرافیا است زیرا از طریق آن اطلاعات زیادی به دست می‌آوریم. نقشه‌ها محل دقیق پدیده‌های طبیعی مانند کوه، رود، جنگل و پدیده‌های انسانی مثل راه‌ها، پل‌ها، سدها و... را نشان می‌دهند.

نقشه‌ها انواع گوناگون دارند و هر کدام از آنها اطلاعات خاصی را به ما می‌دهند؛ برای مثال : نقشه ناهمواری‌ها، نقشه تقسیمات کشوری (استان‌ها)، نقشه راه‌ها، نقشه‌های گردشگری و اطلس‌ها*.

جواب سوال ۳:

نقشه – عکس – کره – کتاب‌ها و فرهنگ‌نامه‌ها – رایانه و اینترنت

● نقشه : نقشه، وسیله مهمی در جغرافیا است زیرا از طریق آن اطلاعات زیادی به دست می آوریم. نقشه ها محل دقیق پدیده های طبیعی مانند کوه، رود، جنگل و پدیده های انسانی مثل راه ها، پل ها، سدها و ... را نشان می دهند.

نقشه ها انواع گوناگون دارند و هر کدام از آنها اطلاعات خاصی را به ما می دهند؛ برای مثال : نقشه ناهمواری ها، نقشه تقسیمات کشوری (استان ها)، نقشه راه ها، نقشه های گردشگری و اطلس ها*.

۴- انواع نقشه ها را نام ببرید.

● فعالیت

۳- آیا روی دیوار کلاس شما نقشه ای نصب شده است؟ چه نقشه ای؟

۴- اکنون کتاب را ورق بزنید و نقشه گردشگری، ناهمواری ها، تقسیمات کشوری و راه ها را پیدا کنید و به یکدیگر نشان دهید.

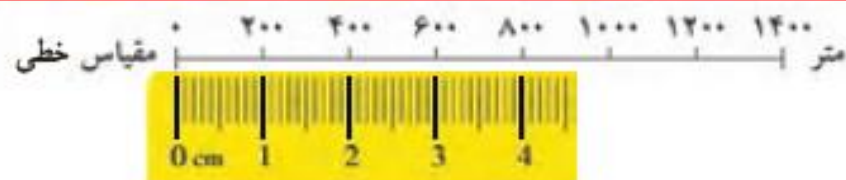
هر کدام از این نقشه ها چه چیزهایی را نشان می دهند؟

● نقشه، تصویری افقی از سطح زمین است که به نسبت مورد نیاز کوچک شده است.

۵- نقشه چیست؟

برای مثال، فاصله میدان فلسطین تا خیابان انقلاب در نقشه صفحه بعد ۶۰۰ متر است در حالی که روی نقشه آن را فقط ۳ سانتی متر می بینیم.

۶- مقیاس خطی را توضیح دهید.

در زیر هر نقشه، شما خطی مشاهده می کنید که به آن مقیاس خطی می گویند و با استفاده از آن می توانید فاصله واقعی مکان ها را روی زمین محاسبه کنید. ابتدا با خط کش فاصله مکان ها را روی نقشه اندازه بگیرید؛ فاصله میدان فلسطین تا خیابان انقلاب روی نقشه ۳ سانتی متر است، سپس خط کش را با همان مقدار ۳ سانتی متر روی مقیاس خطی بگذارید. می بینید که ۳ سانتی متر روی نقشه برابر با ۶۰۰ متر روی زمین است.

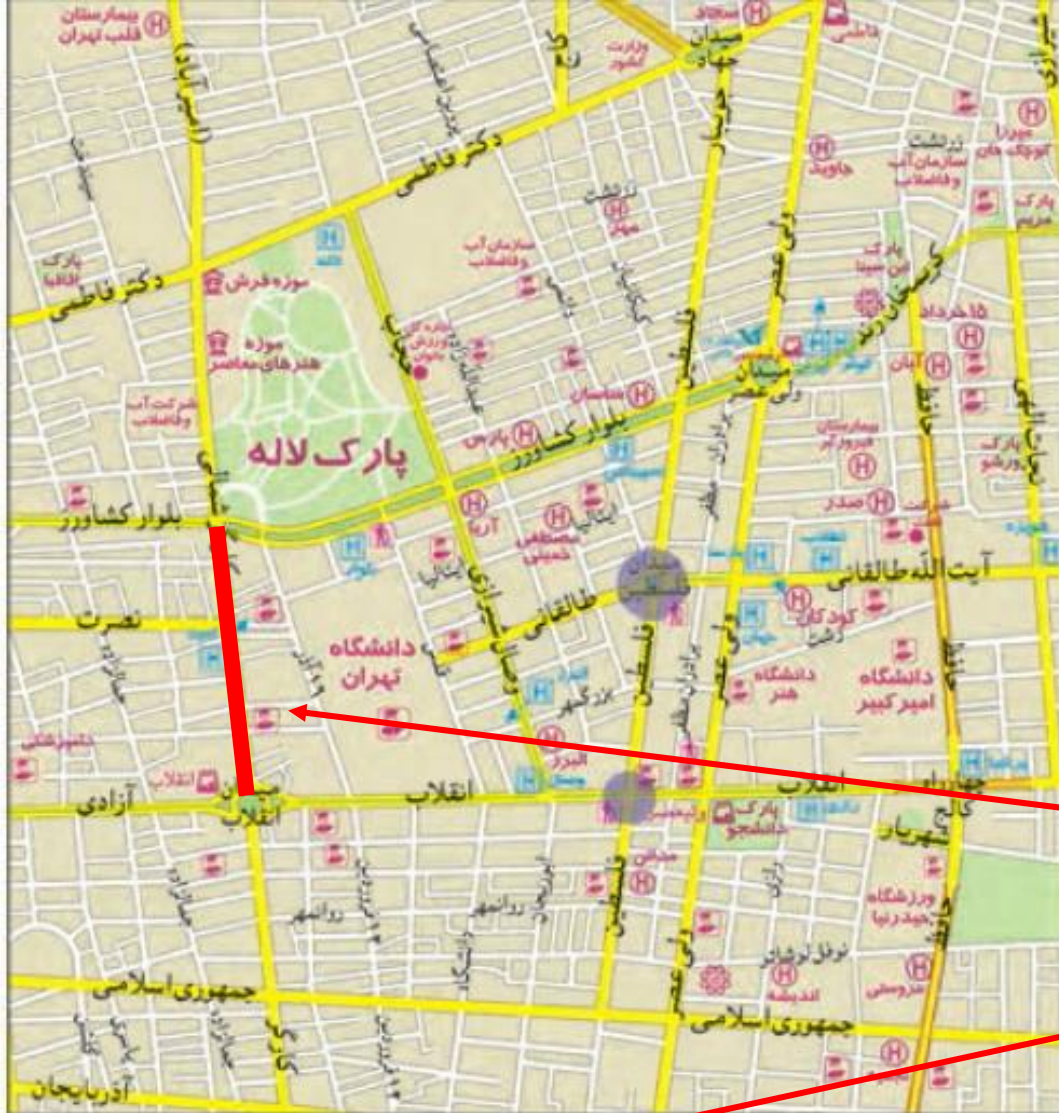
به فعالیت ۵ و ۶ کتاب پاسخ دهید.

فعالیت

۵- اگر بخواهید از میدان انقلاب به تقاطع کارگر شمالی و بلوار کشاورز بروید، چه مسافتی (چند متر) را باید طی کنید؟

۶- اگر بخواهید از میدان انقلاب تا چهارراه فلسطین بروید چند متر را طی می کنید؟ چند کیلومتر؟

- ۵- اگر بخواهید از میدان انقلاب به تقاطع کارگر شمالی و بلوار کشاورز بروید، چه مسافتی (چند متر) را باید طی کنید؟
۶- اگر بخواهید از میدان انقلاب تا چهارراه فلسطین بروید چند متر را طی می کنید؟ چند کیلومتر؟

راهنمای نقشه

- بزرگراه
- خیابان اصلی
- خیابان فرعی
- ایستگاه مترو
- بیمارستان
- دانشگاه، مراکز آموزشی عالی
- شهرداری
- فرهنگسرا
- موزه
- پایانه بین شهری
- کالانتوری، حوزه انتظامی
- هتل
- دفتر مرکزی پست
- پارک
- فضای سبز

مقیاس خطی

مرحله اول

مرحله دوم

فعالیت ۵:

نزدیک به ۸۰۰ متر
(ابتدا یک خط بین مبدا و مقصد رسم کرده و بعد همان خط را روی مقیاس قرار دهید.)

- ۵- اگر بخواهید از میدان انقلاب به تقاطع کارگر شمالی و بلوار کشاورز بروید، چه مسافتی (چند متر) را باید طی کنید؟
۶- اگر بخواهید از میدان انقلاب تا چهارراه فلسطین بروید چند متر را طی می کنید؟ چند کیلومتر؟

راهنمای نقشه

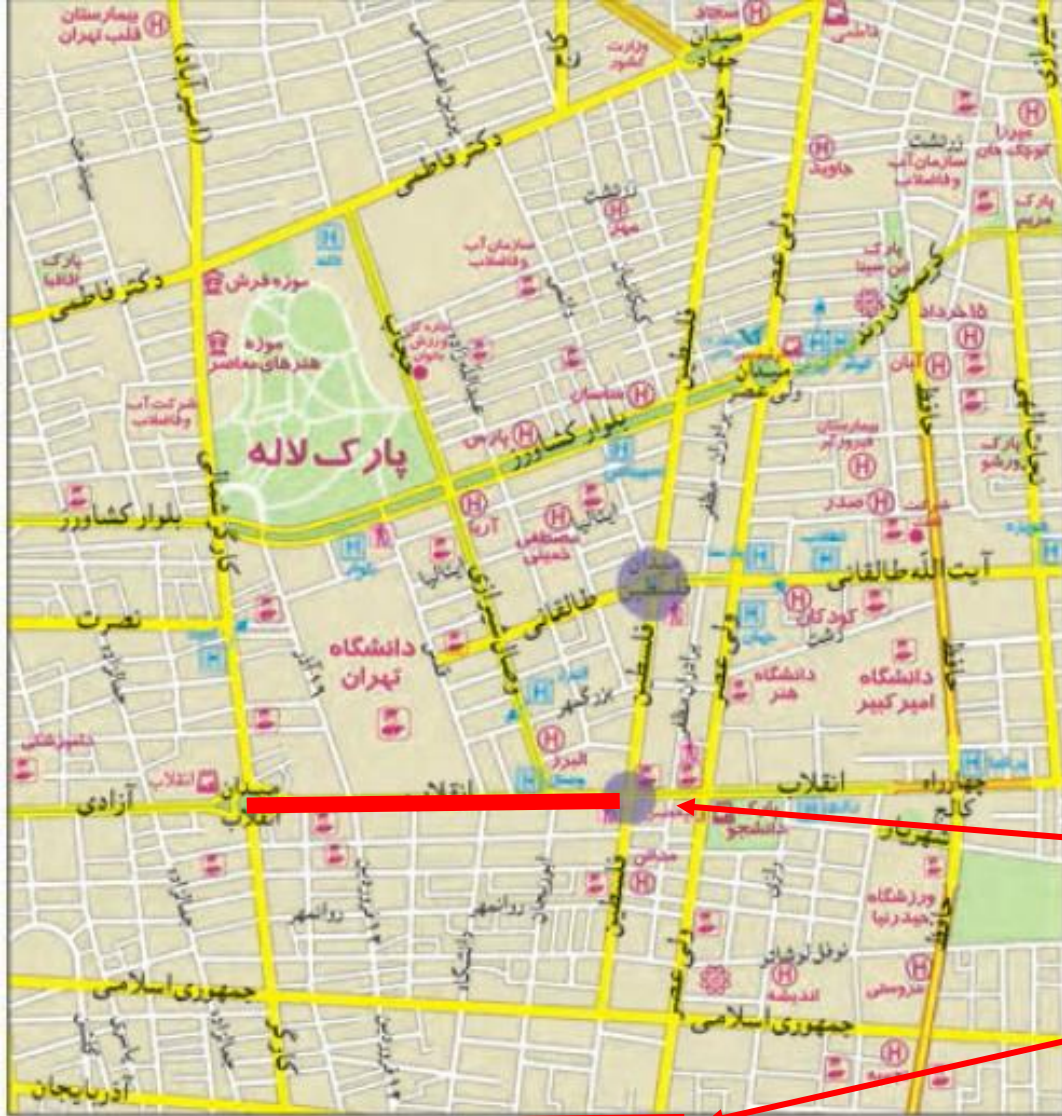
بزرگراه	
خیابان اصلی	
خیابان فرعی	
ایستگاه مترو	
بیمارستان	
دانشگاه، مراکز آموزشی عالی	
شهرداری	
فرهنگسرا	
موزه	
پایانه بین شهری	
کلاستر، حوزه انتظامی	
هتل	
دفتر مرکزی پست	
پارک	
فضای سبز	

مرحله اول

مرحله دوم

فعالیت ۶:

۱۰۰۰ متر یا ۱ کیلومتر
(ابتدا یک خط بین مبدا و مقصد رسم کرده و بعد همان خط را روی مقیاس قرار دهید.)

مقیاس خطی
۰ ۲۰۰ ۴۰۰ ۶۰۰ ۸۰۰ ۱۰۰۰ ۱۲۰۰ ۱۴۰۰
متر

● عکس : عکس‌ها نیز وسیله‌ی مهمی برای مطالعه و شناخت محیط هستند.

عکس‌های معمولی دوربین از مناظر طبیعی، شهرها، خانه‌ها و فعالیت‌های انسانی گرفته می‌شود.

روستای پالنگان — کردستان

جنگل ارسباران — آذربایجان شرقی

۷- انواع عکس در جغرافیا
را فقط نام ببرید.

جواب سوال ۷ :
عکس‌های معمولی،
هوایی و ماهواره‌ای

فعالیت

۷- عکس‌های ۱ و ۲ را با هم مقایسه کنید و بگویید از هر تصویر چه چیزهایی درباره‌ی ویژگی‌های طبیعی یا انسانی این منطقه‌ها می‌توانید حدس بزنید؟ چرا؟

۸- اگر تاکنون عکسی از ویژگی‌های طبیعی یا انسانی محیط زندگی خود گرفته‌اید، به کلاس بیاورید و روی تابلو نصب کنید.
۹- آیا می‌دانید که مسلمانان از پیش‌گامان دانش جغرافیا بودند و نقشه‌های فراوانی از جهان و نقاط مختلف آن تهیه کرده‌اند؟
دانش و کتاب‌های این عالمان مسلمان، در پیشرفت جغرافیا در جهان، مؤثر بوده است. چند نفر از جغرافی‌دانان مسلمان را شناسایی و در کلاس معرفی کنید. سپس با کمک معلم خود، چند نقشه قدیمی را که بدون ابزارهای جدید ترسیم شده‌اند، در کلاس بیاورید و درباره آنها گفت‌وگو کنید.

از عکس‌های هوایی برای تهیه نقشه‌های جغرافیایی استفاده می‌شود. این عکس‌ها با دوربین‌هایی که در هواپیما نصب شده گرفته می‌شود.

تصاویر ماهواره‌ای توسط ماهواره‌ها تهیه و به زمین فرستاده می‌شود. از این تصاویر نیز اطلاعات زیادی درباره مکان‌ها به دست می‌آوریم.

فعالیت شماره ۷ :

تصویر شماره یک، روستایی کوهستانی را نشان می‌دهد که به دلیل واقع شدن در دامنه کوه (ویژگی طبیعی)، خانه‌ها به صورت پلکانی ساخته شده‌اند (ویژگی انسانی)؛
تصویر شماره دو منطقه‌ای جنگلی را نشان می‌دهد که به دلیل بارندگی بسیار زیاد سرسبز است (ویژگی طبیعی) و برای چرای دام‌ها مناسب است (ویژگی انسانی).

ایران، خانه ما

درس ۱۰

ایران، خانه ما

درس ۱۰

ایران عزیز ما، دارای فرهنگ و تمدن چند هزار ساله و بسیار عمیق و ارزشمندی است. ایران دارای منابع طبیعی و انسان‌های هوشیار و پرتوان فراوانی است. علت اصلی طمع برخی کشورهای استعمارگر به کشور ما نیز، همین منابع و استعدادهای فراوان و همچنین مقاومت مردم این سرزمین در مقابل زورگویی‌های دیگران است.

کشور ما یکی از کشورهای نسبتاً وسیع جهان است و اکنون ۱,۶۴۸,۱۹۵ کیلومتر مربع وسعت دارد. در طول تاریخ، بخش‌هایی از این سرزمین، به علت‌های مختلفی جدا گردید. اما پس از انقلاب اسلامی و با وجود تهاجم دشمنان، حتی یک مترمربع از آن نیز به دست بیگانگان نیفتاده است.

۱- جمعیت و وسعت کشور
ما ایران چقدر است؟

جمعیت ایران در سال ۱۳۹۵، نزدیک به ۸۰ میلیون بوده است. عده زیادی از مردم ایران در شهرهای کوچک و بزرگ زندگی می‌کنند و تعدادی از مردم نیز در روستاها به سر می‌برند. عده کمی از هم‌وطنان ما نیز زندگی عشایری* دارند.

جمعیت ایران در سال ۱۳۹۵، نزدیک به ۸۰ میلیون بوده است. عده زیادی از مردم ایران در شهرهای کوچک و بزرگ زندگی می کنند و تعدادی از مردم نیز در روستاها به سر می برند. عده کمی از هم وطنان ما نیز زندگی عشایری* دارند.

به نقشه نگاه کنید. برای اداره بهتر کشور، آن را به بخش هایی تقسیم کرده اند که به هر یک **استان** می گویند. استان به وسیله **استاندار** اداره می شود. هر استان نیز به چند **شهرستان** تقسیم می شود. در هر شهرستان تعدادی **شهر و روستا** وجود دارد. شهر یا روستای محل زندگی شما جزء کدام شهرستان است؟

سوال جای خالی!

راهنما
 — مرز ایران — پایتخت
 — مرز استان — مرکز استان
 ۰ ۱۰۰ ۲۰۰ ۳۰۰ ۴۰۰ ۵۰۰
 کیلومتر

۲- تقسیمات کشوری در کشور ما چگونه است؟

جواب سوال ۲:

کشور به چند **استان** تقسیم شده است؛ هر استان به چند **شهرستان** و در هر شهرستان تعدادی **شهر** و **روستا** وجود دارد.
به ترتیب:
استان - شهرستان - شهر - روستا

جمعیت ایران در سال ۱۳۹۵، نزدیک به ۸۰ میلیون بوده است. عده زیادی از مردم ایران در شهرهای کوچک و بزرگ زندگی می کنند و تعدادی از مردم نیز در روستاها به سر می برند. عده کمی از هم وطنان ما نیز زندگی عشایری* دارند.

به نقشه نگاه کنید. برای اداره بهتر کشور، آن را به بخش هایی تقسیم کرده اند که به هریک استان می گویند. استان به وسیله استانداری اداره می شود. هر استان نیز به چند شهرستان تقسیم می شود. در هر شهرستان تعدادی شهر و روستا وجود دارد.

شهر یا روستای محل زندگی شما جزء کدام شهرستان است؟

راهنما
● مرکز ایران
● پایتخت
● مرکز استان
● استان
● شهرستان
● شهر
● روستا
● شهرک

تقسیمات کشوری

استان

شهرستان

بخش

• شهر

دهستان

• روستا

۲- تقسیمات کشوری در کشور ما چگونه است؟
(هر دو جواب قبوله!)

۳- شهرها چگونه اداره می‌شوند؟

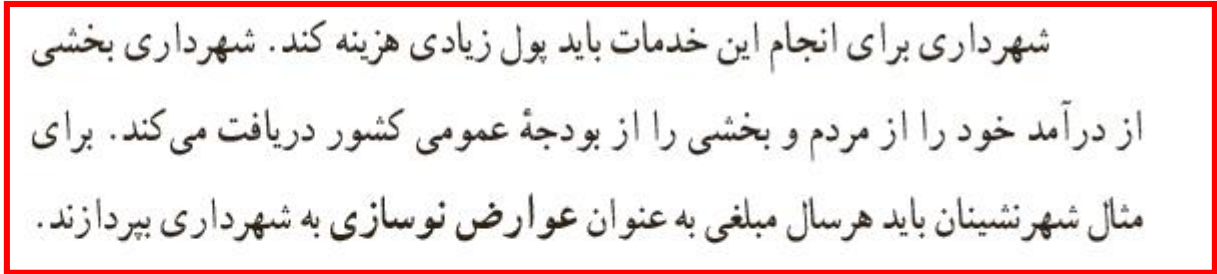
شهرها توسط شورای اسلامی شهر و شهردار اداره می‌شوند.
اعضای شورای شهر را مردم آن شهر انتخاب می‌کنند.

شهرداری مؤسسه‌ای است که برای اداره بهتر شهر به وجود آمده و خدماتی به ساکنان شهر ارائه می‌کند. کارکنان شهرداری برای داشتن شهری زیباتر و آسایش زندگی ساکنان شهر تلاش می‌کنند.

برخی از مهم ترین خدمات شهرداری

- ایجاد و نگهداری فضای سبز، زیباسازی شهر و احداث بوستان ها و مکان های ورزشی و تفریحی برای کودکان و بزرگسالان
- صادر کردن پروانه ساختمان*، نظارت بر چگونگی ساخت وسازها و تلاش برای حفظ و تقویت هویت بومی و اسلامی در آنها
- توسعه و نظارت بر حمل و نقل عمومی (تاکسی، اتوبوس و مترو) و تأمین آنها
- ترویج دین داری و فضیلت های اخلاقی در فضای شهر
- احداث، تعمیر یا اصلاح راه های شهری، پل ها، تونل ها و...
- ایجاد خانه های سلامت و فرهنگ سراها، برای ترویج سبک زندگی اسلامی و پرکردن صحیح اوقات فراغت

۴- شهرداری چه خدماتی
به مردم ارائه می دهد؟

خلاصہ جواب ۵:

۱- بودجہ عمومی کشور

۲- عوارض

روستاها چگونه اداره می‌شوند؟

روستاها توسط شورای اسلامی روستا و دهیار اداره می‌شوند. برای تشکیل شورای اسلامی روستا، افراد با تجربه و مورد اعتماد روستا با رأی مردم انتخاب می‌شوند. این شورا برای اداره روستا و بهتر شدن وضع آن و اقداماتی از قبیل: جلب مشارکت و همکاری‌های عمومی برای آبادانی بیشتر روستا، شناسایی نیازهای مختلف روستا (مانند ساخت یا تعمیر مدرسه، پل، مسجد، قنات و ...) و تلاش برای رفع آنها و امور دیگر، تصمیم‌گیری می‌کند.

۶- روستاها چگونه اداره می‌شوند؟

ناهمواری چیست؟

فقط برای یادآوری!

فرض کنید
این
دریا است!

فرض کنید
این ساحل
دریا است!
همون
جنگه!

فرض کنید
این رشته
کوهه!

فرض کنید
این جنگله!

فرض کنید
این دشت
هست!

دوباره فرض
کنید این
کوهه!

دوباره فرض
کنید
ساحله!

دوباره
دریا!

ناهمواری یعنی پستی ها و بلندی های سطح زمین

۷- نواحی مرتفع ایران را نام ببرید.

سرزمین های کوهستانی و مرتفع

۱- منطقه کوهستانی شمال کشور

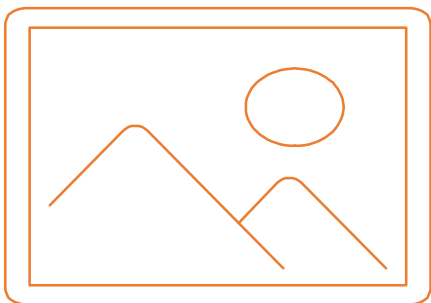
۲- منطقه کوهستانی غربی (زاگرس)

۳- مرکز و جنوب شرقی

الف) منطقه کوهستانی آذربایجان

ب) منطقه کوهستانی البرز

پ) کوه های شمال خراسان

۸- قلّه‌های ناحیه مرتفع شمال ایران؟

سهند و سبلان

- کوه‌های آذربایجان در شمال غربی ایران قرار گرفته‌اند. قلّه‌های آتشفشانی این کوه‌ها کدام‌اند؟
- رشته کوه البرز در شمال ایران واقع است و مانند دیواری دریای خزر را از قسمت‌های داخلی کشور جدا می‌کند. قلّه‌های

دماوند، توچال، علمکوه

مهمّ این رشته‌کوه را پیدا کنید و نام ببرید.

بینالود و هزارمسجد

- کوه‌های خراسان در شمال شرقی ایران قرار دارند.

وقتی خورشید به آب‌های دریای خزر می‌تابد، آب‌ها تبخیر می‌شوند و این بخارها در امتداد کوه‌های البرز بالا می‌روند و در ارتفاعات سرد می‌شوند و دوباره به صورت باران فرو می‌ریزند.

● در دامنه‌های شمالی رشته‌کوه البرز که روبه دریا قرار دارد، برف و باران فراوان می‌بارد. این دامنه‌ها پوشیده از جنگل‌های انبوه است؛ به عکس، دامنه‌های جنوبی البرز کم رطوبت مانده و فقط در فصل زمستان برف و باران دریافت می‌کنند و در نتیجه پوشش گیاهی کمتری دارند.

۹- چرا دامنه‌های شمالی البرز سرسبز و جنگلی است ولی دامنه‌های جنوبی البرز پوشش گیاهی کمتری دارد؟
یا

شکل روبرو را توضیح دهید.

غرب

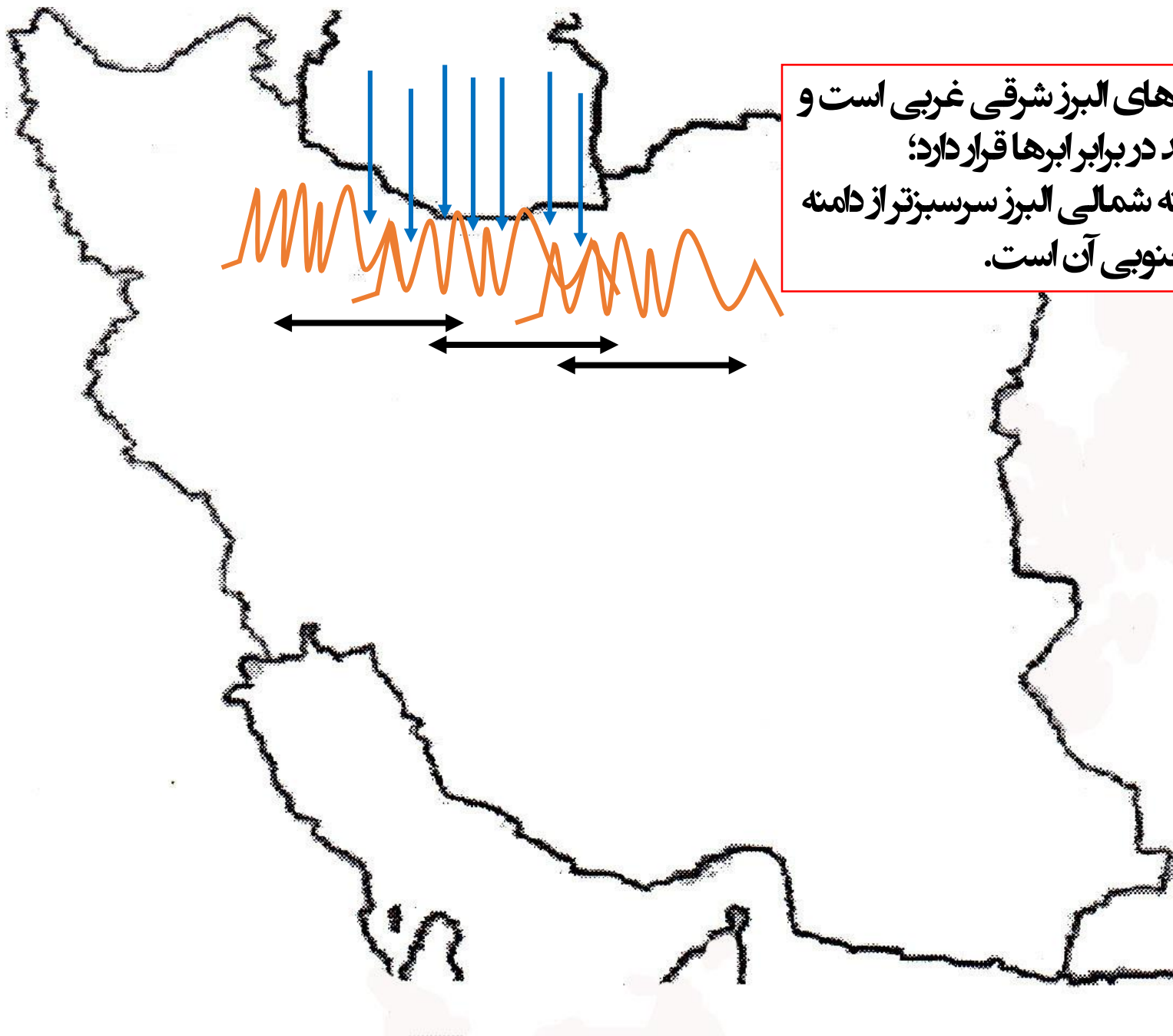
● رشته کوه زاگرس در غرب ایران کشیده شده است و جهت آن شمال غربی – جنوب شرقی (↘) است. در دامنه های شمال غربی برف و باران فراوانی می بارد اما هر چه به سمت جنوب زاگرس پیش می رویم از میزان برف و باران کاسته می شود. به نقشه نگاه کنید.

قله های بلند زاگرس کدام اند؟

۱۰- جهت رشته کوه زاگرس چه تاثیری در پوشش گیاهی مناطق اطراف می گذارد؟

الوند، دنا، زردکوه

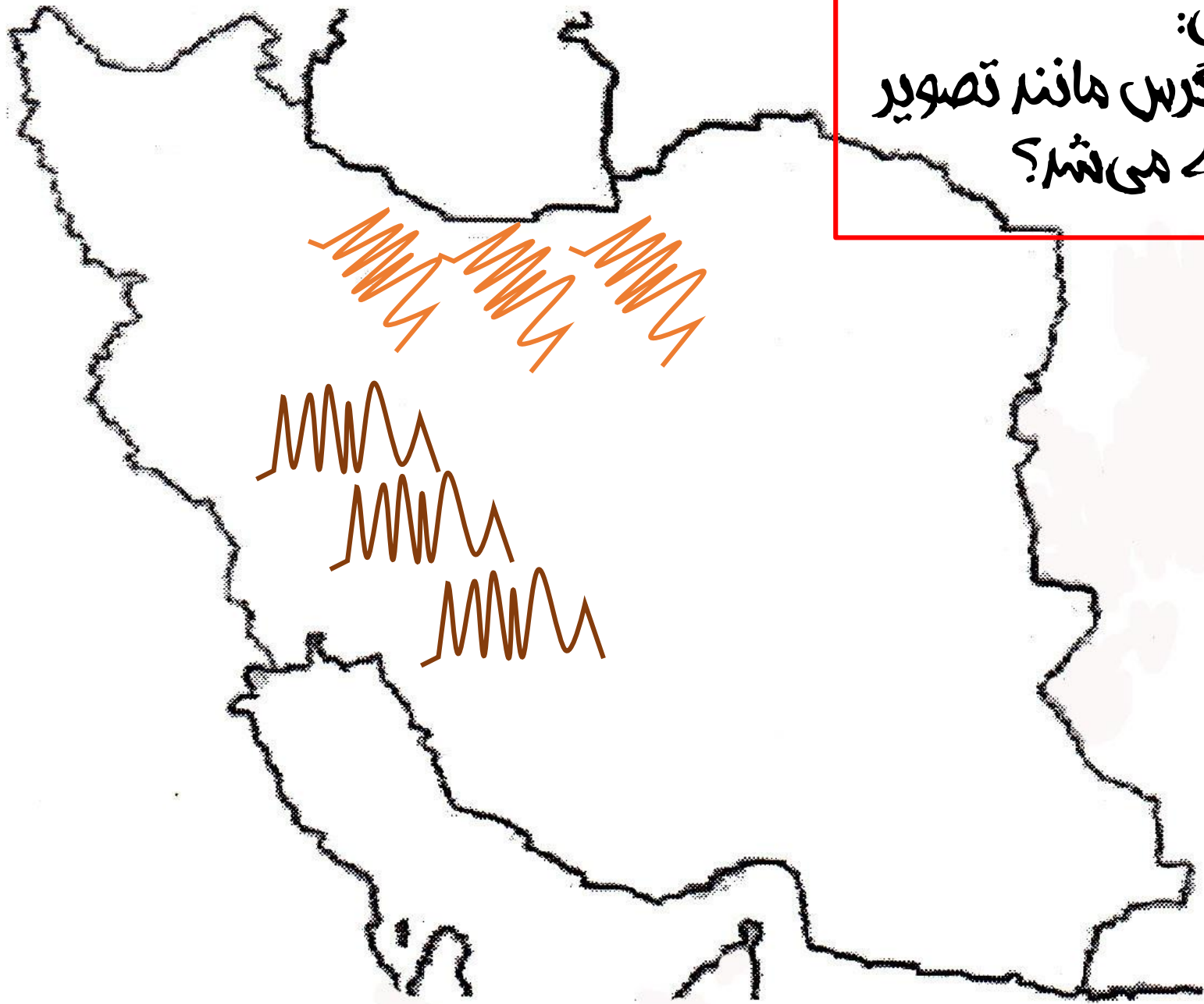
جهت رشته کوه های البرز و زاگرس

جهت رشته کوه های البرز و زاگرس

سوال مهم امتحانی:
اگر جهت رشته کوه های البرز و زاگرس مانند تصویر
زیر برعکس هم میگرد بود چه می شد؟

جواب:

ابر ها می توانستند از لابلای
رشته کوه ها عبور کنند و باعث
بارندگی و سرسبزی نواحی
داخلی بشوند؛ ممکن بود دشت
کویر و دشت لوت تبدیل به
نقاطی با پوشش گیاهی زیاد
بشوند.

مرکز و جنوب شرقی

● در نواحی مرکزی و جنوب شرقی ایران نیز کوه‌های بلند و پراکنده‌ای وجود دارد. آیا می‌توانید چند قلّه بلند را در نواحی مرکزی ایران پیدا کنید و نام

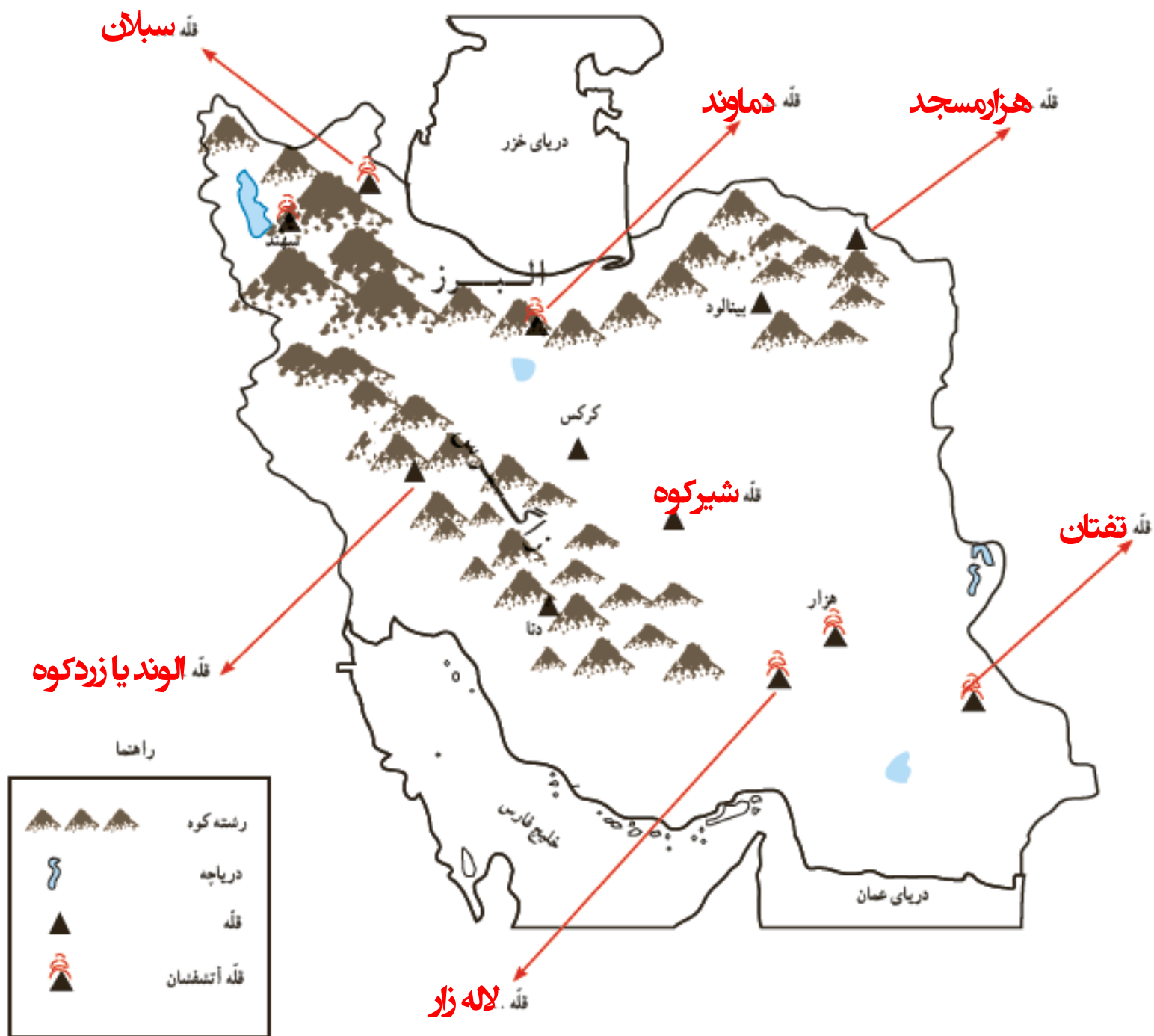
بیرید؟

تفتان، هزار، لاله‌زار، شیرکوه

فعالیت

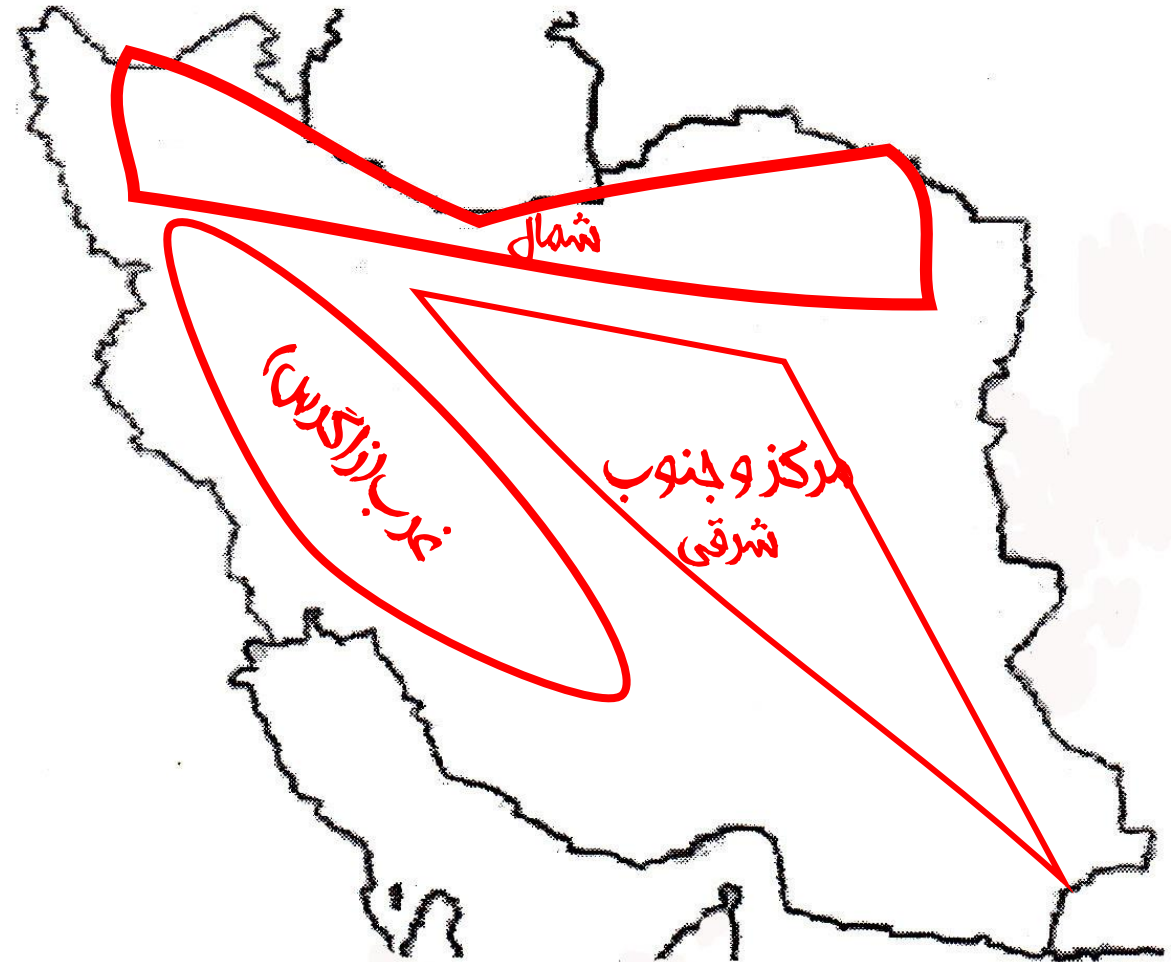
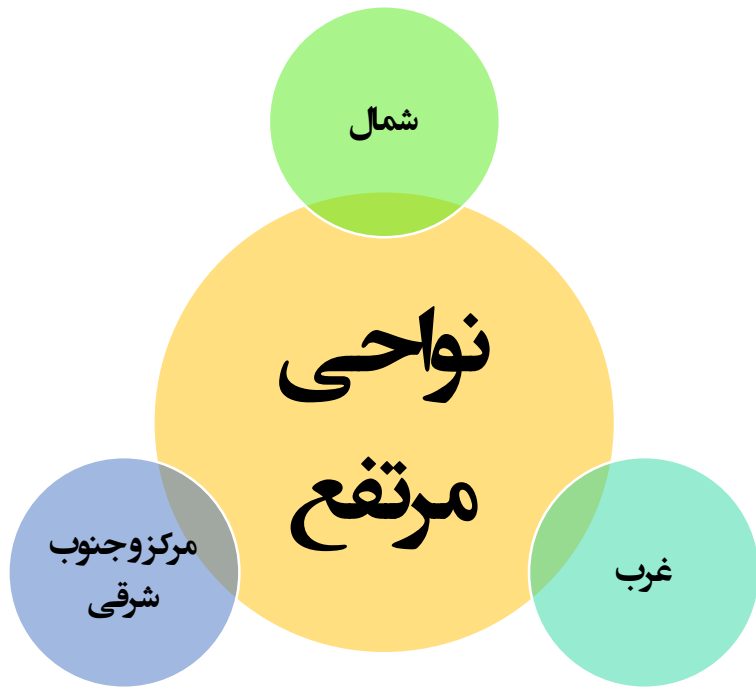
۵- کاربرگه شماره (۴) قلّه‌های مهم ایران را در کلاس کامل کنید.

کاربرگ شماره ۴ مهمه، لطفاً ابتدا خودتون با توجه نقشه صفحه ۵۳ انجام بدید بعد به جواب‌ها نگاه کنید.

قله‌های
آتشفشانی:
سهند، سبلان،
دماوند، هزار،
لاله‌زار، تفتان

سوال مهم امتحانی:
با استفاده از نون بربری، نون باگت و سبوسه (یا نون سنگک)، سه ناحیه مرتفع ایران را روی نقشه نشان دهید.

نواحی پست و هموار

● نواحی پست و هموار ایران شامل دشت‌ها و جلگه‌ها است.

دشت کویر، دشت لوت

به نقشه صفحه ۵۳ توجه کنید. دو دشت وسیع ایران کدام‌اند؟

برخی از دشت‌ها به دلیل داشتن خاک مساعد و آب و هوای مناسب حاصلخیزند. جلگه‌ها نیز زمین‌های حاصلخیز و مناسبی برای

کشاورزی هستند.

آیا می‌توانید با توجه به آنچه در سال‌های قبل خواندید بگویید جلگه چگونه تشکیل می‌شود؟

● در کوهپایه‌ها یعنی زمین‌هایی که از یکسو به کوه‌ها و از سوی دیگر به دشت‌ها مربوط می‌شود، علفزارهایی رویده است که از

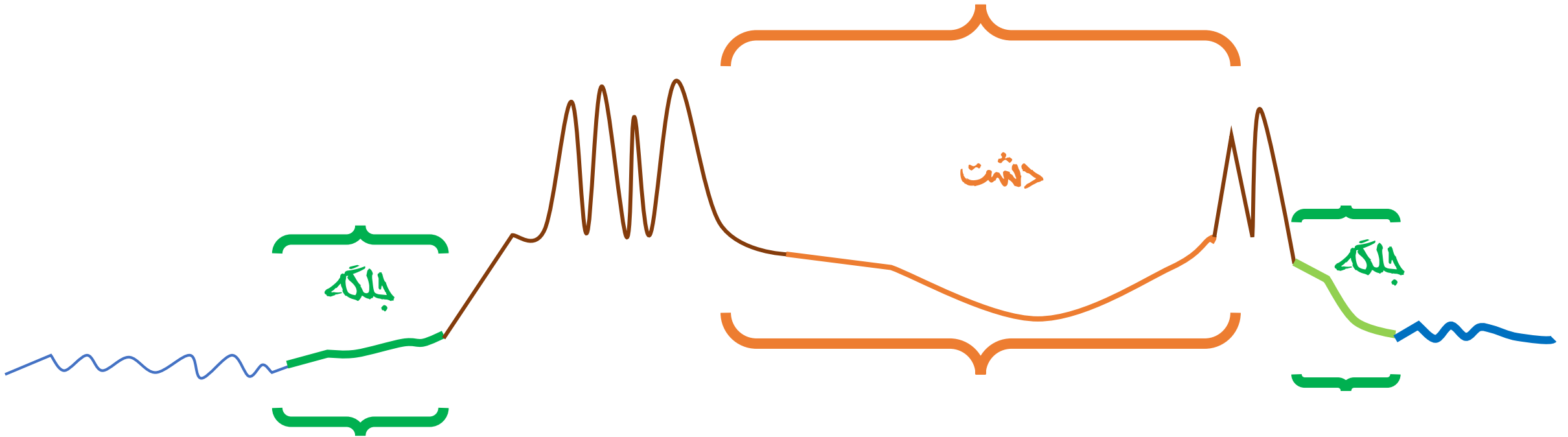
آنها به عنوان چراگاه استفاده می‌شود.

وقتی رود از بالای کوه به سمت پایین جریان می‌یابد به تدریج با کم شدن شیب زمین توانایی رود برای حمل رسوبات کم می‌شود و آنها را در اطراف خود ته نشین می‌کند. از انباشته شدن این رسوبات در اطراف رود جلگه تشکیل می‌شود.

• تفاوت دشت و جلگه:

• **دشت:** سرزمینی هموار که از اطراف به کوه‌ها منتهی می‌شود.

• **جلگه:** سرزمینی هموار که از یک طرف به کوه و از طرفی دیگر به دریا منتهی می‌شود.

کاربرگ شماره ۵ و ۶ مهم هستند، لطفاً ابتدا خودتون کاربرگ شماره ۵ رو با توجه نقشه صفحه ۵۳ انجام بدید بعد به جواب‌ها نگاه کنید.

فعالیت

۶- کاربرگ شماره (۵) اشکال ناهمواری‌ها و دشت‌ها و جلگه‌های ایران را در کلاس انجام دهید.

۷- کاربرگ شماره (۶) ایران در جهان را در کلاس انجام دهید.

زمین، خانه ما

همه مردم در خانه بزرگ‌تری زندگی می‌کنند. این خانه بزرگ، سیاره زمین

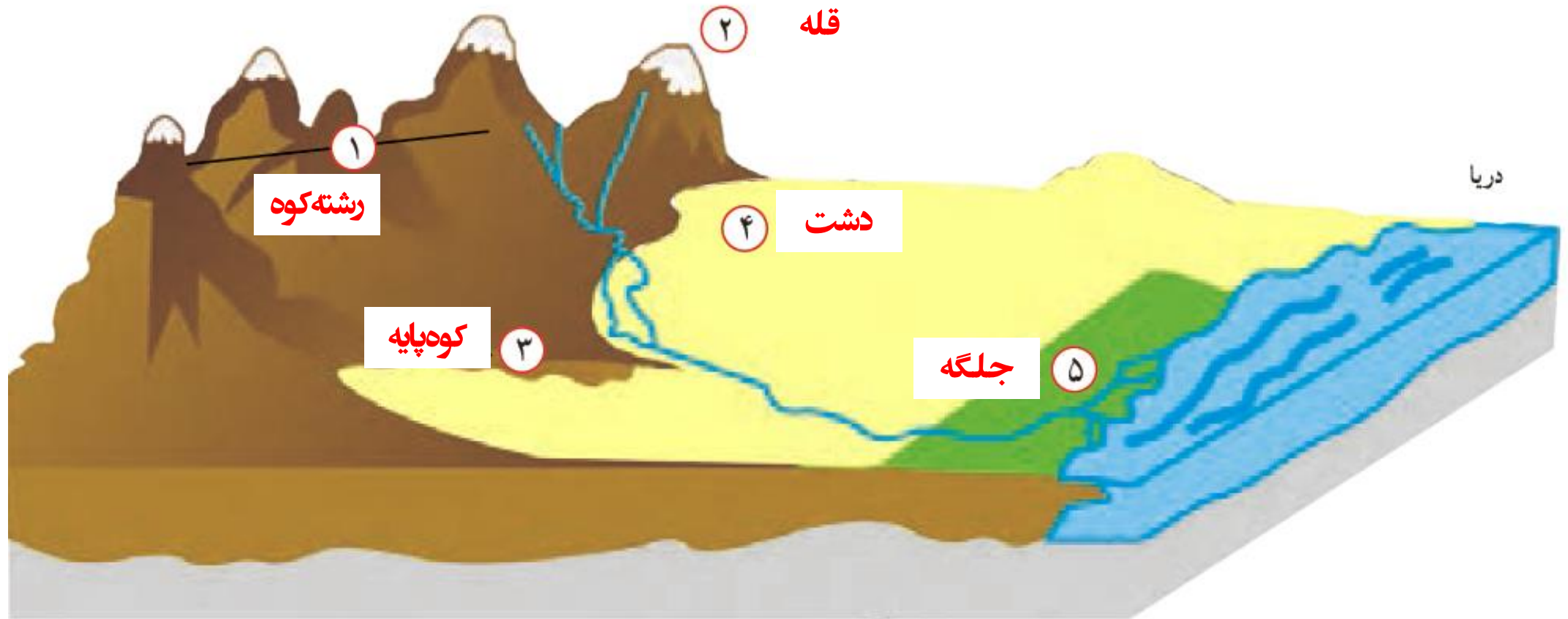
نام دارد. کشور ما ایران، یکی از کشورهای سیاره زمین است. سیاره زمین قاره‌ها

و اقیانوس‌های پهناور دارد. ایران در جنوب غربی قاره آسیا واقع شده است.

سوال مهم جای خالی!

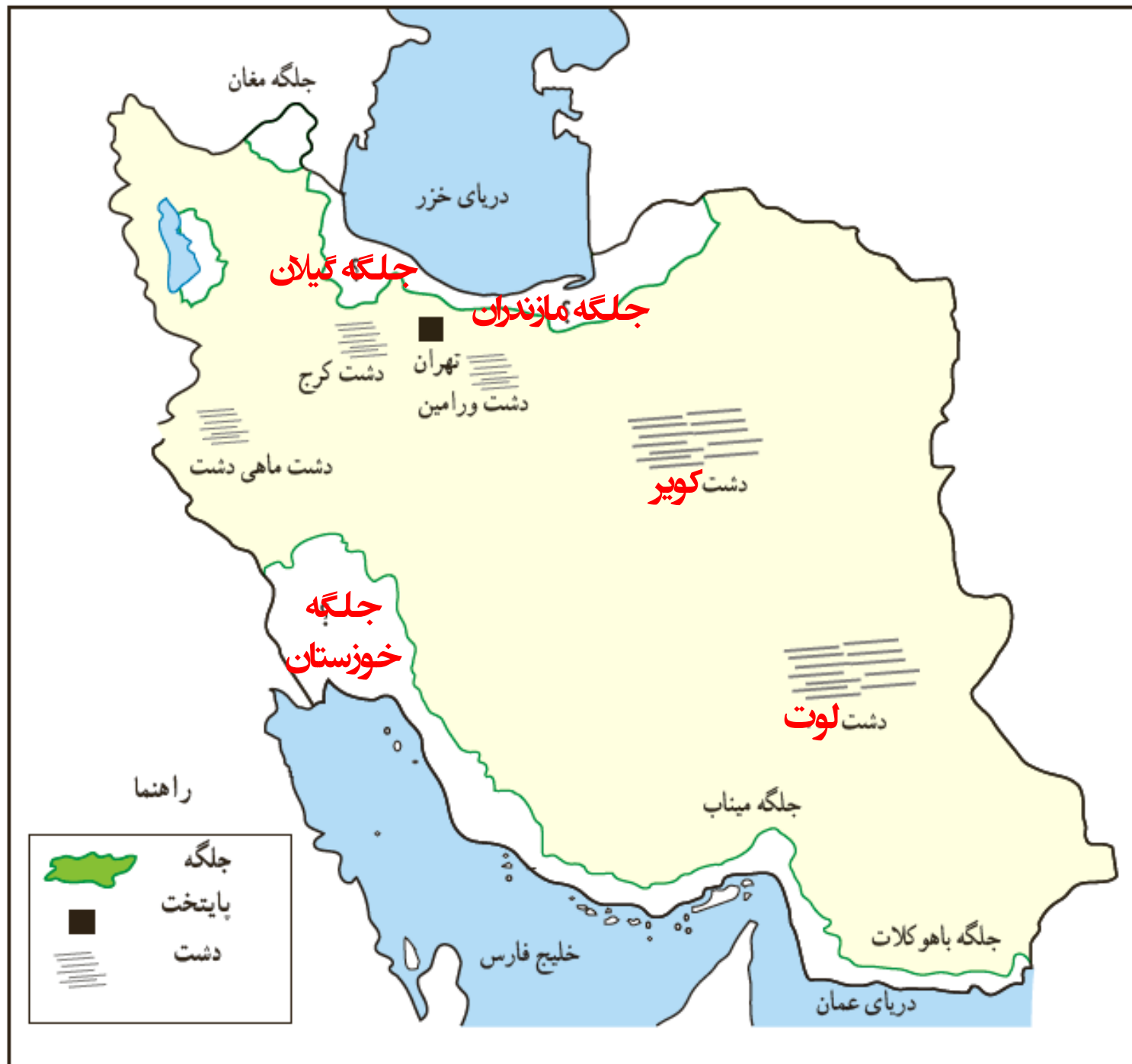
۱- روی مُدل، کنار شماره‌ها، کلمهٔ جلگه، دشت، کوه‌پایه، قلّه و رشته‌کوه را بنویسید.

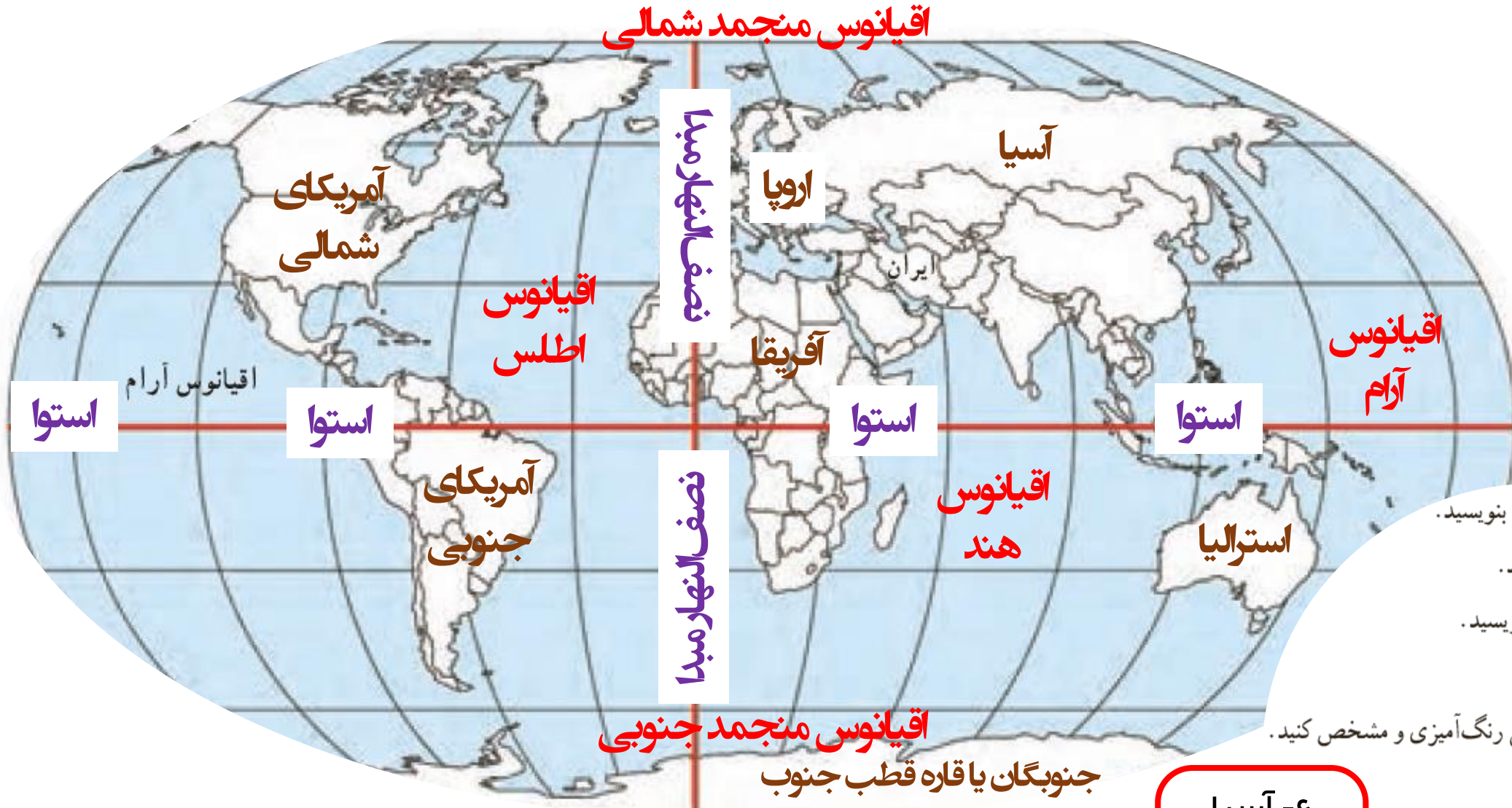

۲- نام جلگه‌ها و دشت‌هایی را

که روی نقشه نوشته نشده، بنویسید.

جلگه‌ها را با مداد سبز رنگ کنید.

- ۱- روی نقشه، نام قاره‌های جهان را بنویسید.
- ۲- نام اقیانوس‌های جهان را بنویسید.
- ۳- نام بزرگ‌ترین مدار (استوا) را بنویسید.
- ۴- نام نصف النهار مبدأ را بنویسید.
- ۵- محل کشور ایران را با مدارنگی رنگ آمیزی و مشخص کنید.
- ۶- ایران در کدام قاره قرار دارد؟
- ۷- ایران به کدام اقیانوس نزدیک‌تر است؟
- ۸- ایران در کدام نیمکره قرار دارد؟ شمالی یا جنوبی؟
- ۹- در کدام نیمکره قرار دارد؟ شرقی یا غربی؟
- ۱۰- لکه خود رنگ آمیزی کنید.

- ۶- آسیا
- ۷- هند
- ۸- شمالی
- ۹- شرقی

تنوع آب و هوای ایران

درس ۱۱

۱- زیستگاه چیست؟ تعریف کنید.

همان‌طور که فهمیدید، ایران زیستگاه‌های مختلف دارد. به منطقه‌ی بزرگی که در آن مجموعه‌ای از گیاهان و جانوران خاص زندگی

می‌کنند، زیستگاه می‌گویند. یکی از مهم‌ترین عواملی که موجب گوناگونی یا تنوع زیستگاه‌ها در کشور ما شده است، تنوع آب و هوایی

در کشور ماست.

۲- مهمترین عاملی که باعث تنوع زیستگاه‌ها در کشور ما شده، کدام است؟

۳- مهمترین عناصر آب و هوا را نام ببرید.

مهم‌ترین عناصر آب و هوا، دما و بارش است. با اندازه‌گیری میزان دما و بارش یک مکان، در طی ماه و سال می‌توان پی‌برد که آب و هوای آنجا چگونه است. بارش اشکال مختلف نظیر باران، برف و تگرگ دارد. میزان دما و بارش را به صورت نمودار نشان می‌دهیم.»

سوال جای خالی!

لطفاً سوال ۶۲ را در جواب
همراه استیاده بگیرید!

فعالیت

۱- کاربرگه شماره (۷) نمودارهای آب و هوایی را در کلاس تکمیل کنید.

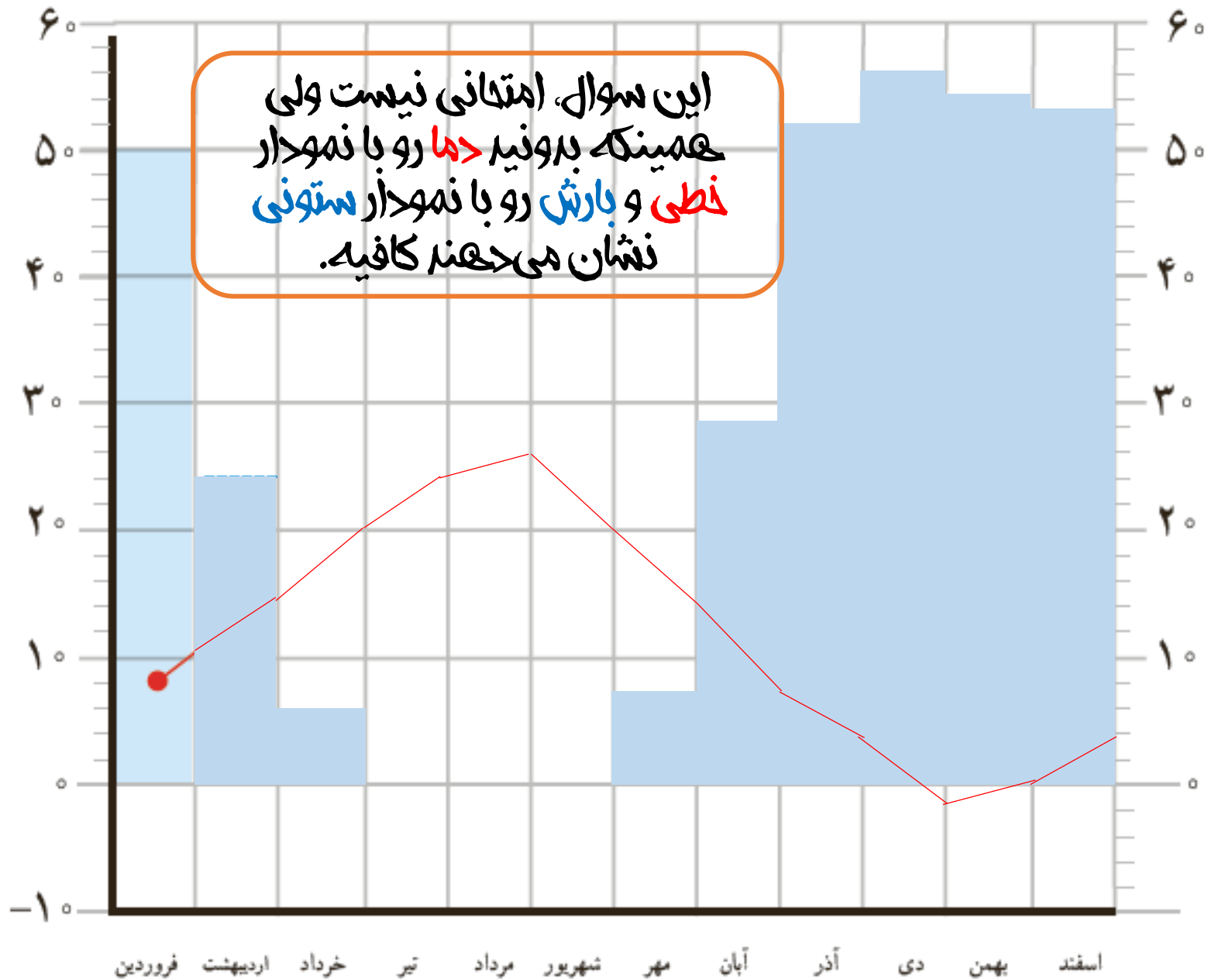
لطفاً اول نمودار را نگاه کنید
بعد با صفتها بعد
مقایسه کنید.

به جدول میانگین بارش و دمای ماهانه ایستگاه شهرکرد توجه کنید و با استفاده از اعداد آن ابتدا نمودار بارش را به صورت ستونی و سپس نمودار دما را به صورت خطی کامل کنید.

ماهها	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند
بارش (میلی متر)	۵۰	۲۴	۵	۰	۰	۰	۷	۲۸	۵۲	۵۶	۵۴	۵۳
دما (درجه سانتی گراد)	۸	۱۴	۲۰	۲۴	۲۵	۲۰	۱۴	۸	۴	-۱	۰	۴

بارش (میلی متر)

(درجه سانتی گراد)

۴- چهار ناحیه آب و هوایی ایران را هم نام ببرید و هم روی نقشه نشان بدهید.

جای این چهار ناحیه روی نقشه رو یاد بگیرید؛ نام این چهار ناحیه را هم می‌تونید اینگونه خلاصه بنویسید:

۱- خزری

۲- کوهستانی

۳- بیابانی

۴- گرم و شرجی سواحل جنوب (این دیگه خلاصه نمیشه!)

در کل دوتا نقشه خیلی مهم داریم؛ یکی صفحه ۵۴ و یکی هم صفحه ۶۱

معتدل و مرطوب خزری
معتدل و نیمه خشک کوهستانی
گرم و خشک
گرم و شرجی سواحل جنوب

کیلومتر ۱۰۰ ۲۰۰ ۳۰۰ ۴۰۰ ۵۰۰
مقیاس

۵- ویژگی‌های ناحیه معتدل و مرطوب خزری را نام ببرید.

خلاصه سوال ۵:

در تمام ماه‌های سال بارندگی دارد – تابستان و زمستان معتدل دارد – پوشش گیاهی در این منطقه، جنگل‌های انبوه است – کشاورزی بصورت دیم انجام می‌گیرد.

۶- کدام محصول کشاورزی در ناحیه خزری نیاز به آبیاری دارد و بصورت دیم انجام نمی‌گیرد؟

۱- ناحیه معتدل و مرطوب خزری: این ناحیه در کنار دریای خزر بین کوه‌های البرز و دریا واقع شده است و در تمام ماه‌های سال بارندگی دارد. بنابراین، مرطوب‌ترین ناحیه آب و هوایی ایران به شمار می‌آید. البته میزان بارندگی از غرب به شرق این ناحیه کاهش می‌یابد.

ناحیه خزری، تابستان‌ها و زمستان‌های معتدل دارد. اگر به شمال ایران سفر کرده باشید، دیده‌اید که در این ناحیه، جنگل‌های انبوه و مناظر زیبایی پدید آمده است.

در ناحیه خزری، برای کشت بیشتر محصولات کشاورزی از آب باران (دیم) استفاده می‌شود و فقط برخی از محصولات مانند **برنج** به آبیاری نیاز دارند.

۷- ویژگی‌های ناحیه کوهستانی را نام ببرید.

۲- ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی : این ناحیه، کوهستان‌های مرتفع ایران و کوهپایه‌های اطراف آنها را در برمی‌گیرد. در برخی ارتفاعات این ناحیه در هنگام زمستان برف زیادی می‌بارد و یخبندان‌های شدید به وجود می‌آید. به همین دلیل دارای زمستان‌های سرد و تابستان‌های معتدل است. این ناحیه، با آنکه تقریباً ۹ ماه از سال بارش دارد، در تابستان‌ها خشک است. با این حال به دلیل بارش کافی در طی سال، کشاورزان می‌توانند زراعت دیم نیز داشته باشند. در ارتفاعات این ناحیه جنگل‌ها و مراتعی* سرسبز رویده است.

خلاصه سوال ۷ :

۹ ماه از سال بارندگی دارد – تابستان معتدل و زمستان سرد دارد – پوشش گیاهی در این منطقه، جنگل‌ها و مراتع است – کشاورزی بصورت دیم انجام می‌گیرد.

۳- ناحیه گرم و خشک داخلی : این ناحیه که شامل نواحی مرکزی ایران است تابستان‌های گرم و خشک دارد.

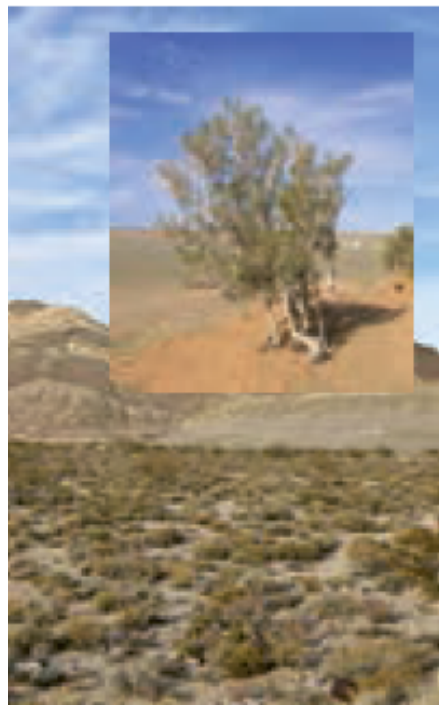
خشکی این ناحیه به دلیل آن است که فقط در چند ماه از سال، آن هم به مقدار کم باران می‌بارد. در بعضی از بخش‌های این ناحیه، بیابان‌هایی به وجود آمده است که ممکن است سال‌ها در آنجا باران نباریده باشد؛ مانند بیابان لوت. در ناحیه خشک داخلی ایران، اختلاف دمای شب و روز زیاد است و تابستان‌ها هوا بسیار گرم می‌شود.

این ناحیه از نظر پوشش گیاهی فقیر است و تنها گیاهان خشکی‌پسند مانند درختان تاغ و گز و بوته‌های خاردار در آنجا قادر به رشد و نمو هستند.

۸- ویژگی‌های ناحیه بیابانی را نام ببرید.

خلاصه سوال ۸ :

تابستان‌های گرم و خشک دارد –
اختلاف دمای شب و روز زیاد است –
به علت کمبود بارندگی کشت
دیم وجود ندارد – پوشش گیاهی
آن گیاهان خشکی‌پسند است.

دشت ریگ جن، اصفهان

۹- ویژگی‌های ناحیه گرم و شرجی
سواحل جنوب را نام ببرید.

خلاصه سوال ۹:

تابستان‌های گرم و زمستان ملایم – به دلیل کمبود بارندگی کشت دیم وجود ندارد – به دلیل وجود دریا و تبخیر آب‌های آن، هوا شرجی است.

۴- ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب: این ناحیه در کناره‌های خلیج فارس و دریای عمان، از جلگه خوزستان تا بندر چابهار

ساحل سرخ جزیره هرمز

کشیده شده است. به‌طور کلی مناطق جنوبی ایران، تابستان‌های بسیار گرم و زمستان‌های ملایم دارد.

ناحیه ساحلی جنوب ایران، جزء نواحی خشک است؛ زیرا میزان بارندگی در این ناحیه بسیار کم است. اما چون به دلیل وجود دریا و تبخیر آب‌های آن نم هوا زیاد است، حالت شرجی به‌وجود می‌آید.

اکنون بگویید آیا در نواحی آب و هوایی ۳ و ۴ زراعت دیم امکان‌پذیر

است؟ چرا؟

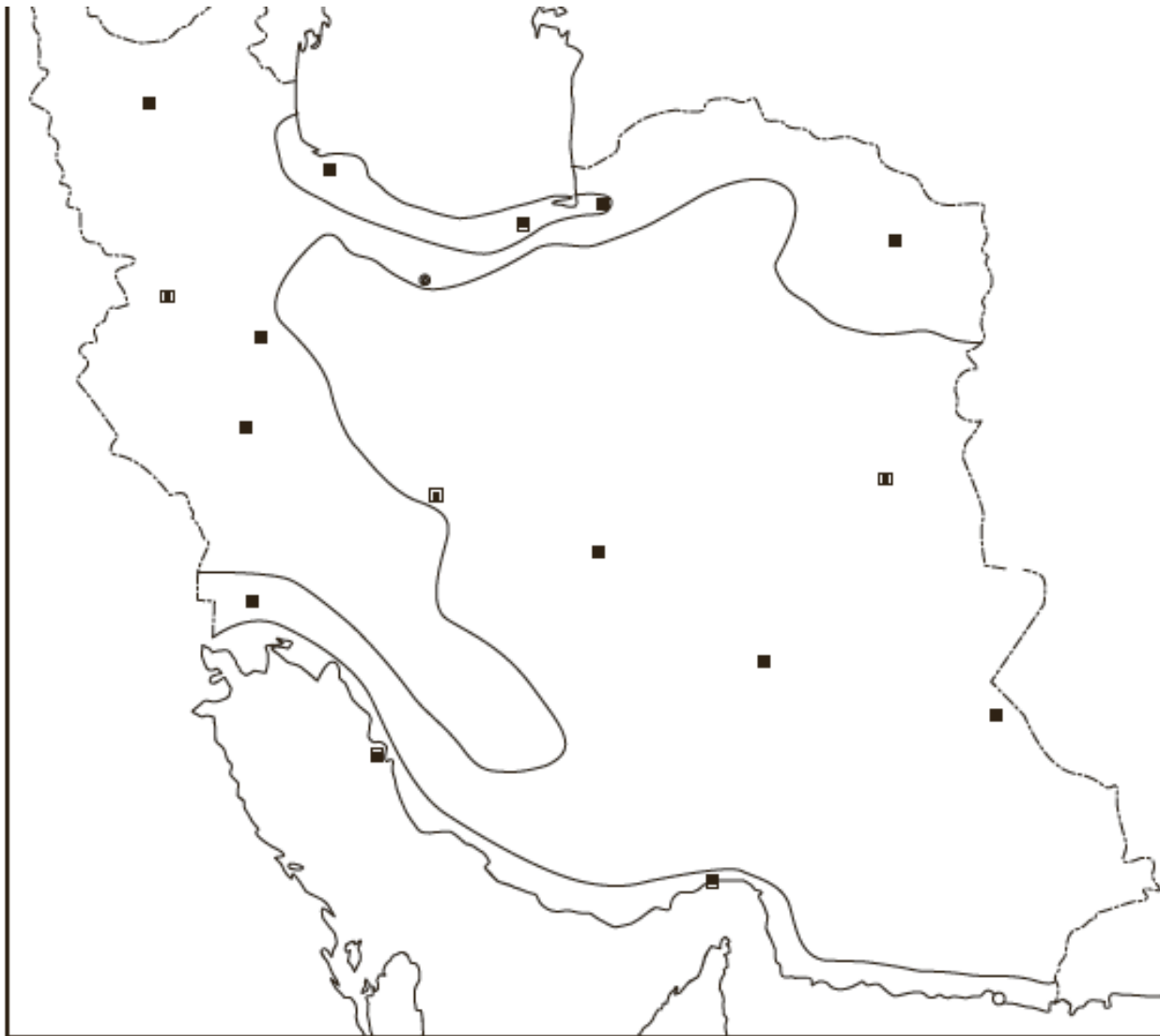
خیر – زیرا بارندگی در این مناطق کم است.

فعالیت شماره ۲:

برای به وجود آمدن باران، باید آب دریاها بخار شده و سپس در کوهها به علت سرما متراکم شده و ابر تشکیل شود؛ در ناحیه شمال کوههای البرز باعث تشکیل ابر و بارندگی می‌شود ولی در جنوب کوهی وجود ندارد.

فعالیت

- ۲- ناحیه شمال و جنوب ایران هر دو در کنار دریا قرار دارند، اما در ناحیه شمال بارندگی بسیار زیادی وجود دارد. همفکری کنید و با توجه به آموخته‌های درس قبل بگویید علت بارندگی زیاد این ناحیه چیست.
- ۳- به نقشه آب‌وهوای ایران دقت کنید و در هر ناحیه آب‌وهوایی چند شهر را نام ببرید.
- ۴- کاربرگه شماره (۸) نقشه نواحی آب‌وهوایی ایران را کامل کنید.
- ۵- تنوع آب‌وهوا بر فعالیت‌های انسان، غذا، مسکن، پوشاک و غیره تأثیر می‌گذارد. در این باره فکر کنید و کاربرگه شماره (۹) را که در آن بچه‌های ایران از محل زندگی خود می‌گویند کامل کنید.

قسمت اول کاربرگ شماره هشت را
انجام دهید. (بدون رنگ آمیزی)

راه‌نما

- معتدل و مرطوب خزری
- معتدل و نیمه خشک کوهستانی
- گرم و خشک
- گرم و شرجی سواحل جنوب

۱- نقشه را طبق راهنما رنگ آمیزی کنید و روی آن نوع آب و هوا را بنویسید.

حفاظت از زیستگاه‌های ایران

درس ۱۲

شاید اسم این چهارتا برای امتحان لازم بشه!

دشت لاله‌های وازگون -
چهارمحال و بختیاری

سمندر لرستانی

سوسن چلچراغ - گیلان

درخت سرو (کهنسال‌ترین موجود
زنده ایران)، ابرکوه، یزد

● شکار بیش از حد و صید بی‌رویه نیز باعث کاهش بعضی گونه‌های جانوری شده است. وقتی شکارچیان برای تفریح یا استفاده از پوست، شاخ و استخوان، با محاصره حیواناتی مثل گورخر، آهو یا پرندگان در یک دشت به آنها حمله می‌کنند، به تدریج نسل این گونه‌ها رو به کاهش می‌گذارد یا در خطر انقراض قرار می‌گیرد.

● یکی از چیزهایی که حیات زیستگاه‌ها را تهدید می‌کند، زباله است. زیرا بسیاری از زباله‌هایی که ما تولید می‌کنیم، زیان‌آورند و سال‌های زیاد در محیط باقی می‌مانند.

● گازهای سمی که از اتومبیل‌ها یا کارخانه‌ها به هوا و آب وارد می‌شوند یا سم‌هایی که در آفت‌کش‌های کشاورزی وجود دارد، اثرات بدی بر زندگی انسان‌ها، گیاهان و جانوران دارند.

۱- عوامل تخریب زیستگاه‌ها را نام ببرید.

خلاصه سوال ۱:

❖ شکار بیش از حد و صید بی‌رویه

❖ زباله

❖ گازهای سمی

فعالیت شماره یک مهم است؛ فکر کنید و نظر
خودتون رو بنویسید.

فعالیت

- ۱- گفت و گو کنید : با توجه به اطلاعاتی که از تخریب زیستگاه‌ها به دست آوردید اولاً مهم‌ترین عامل نابودی حیات وحش چیست؟ ثانیاً اگر قرار باشد شما مسئول برنامه‌ریزی و حفاظت بعضی گونه‌های جانوری بشوید، کدام گونه را انتخاب می‌کنید؟ چرا؟
- ۲- آیا می‌دانید روز هوای پاک چه روزی است؟ اعلام این روز، چه وظایفی را به ما یادآوری می‌کند؟

۲- چرا از زیستگاه‌ها حفاظت می‌کنیم؟ (۳ مورد)

- سپاسگزاری از نعمت‌های خداوند
- لذت بردن از زیبایی‌ها و تفکر در آفرینش
- حق حیات
- وابستگی موجودات زنده به یکدیگر
- فواید گیاهان و جانوران

۳- چه سازمانی وظیفه مراقبت از زیستگاه‌های کشور را بر عهده دارد؟

جواب سوال ۳:
سازمان حفاظت از محیط زیست

● در کشور ما، سازمانی وجود دارد که مهم‌ترین وظیفه آن حفاظت از محیط زیست، مراقبت از زیستگاه‌های طبیعی کشور و جلوگیری از تخریب و آلودگی آنهاست. یکی از مشاغل مهم در این سازمان «محیط‌بانی» است.

سوال جای خالی!

۴- وظایف یک محیط بان چیست؟

محیط بان‌ها مسئول اجرای قوانین و مقررات محیط زیست در یک منطقه هستند.

محیط بان‌ها از منطقه تحت نظارت خود، بازدید می‌کنند و کلیه رویدادها یا فعالیت‌هایی را که موجب تخریب محیط زیست می‌شوند شناسایی می‌کنند.

برای مثال، آنها ممکن است قطع درختان، بوته‌کشی، شکار غیرقانونی، روشن کردن آتش، آلودگی‌های محیط زیستی یا سیل و طغیان رودخانه را در یک مکان مشاهده کنند و آن را به سازمان گزارش دهند. بدین ترتیب محیط بانان با همکاری سایر اعضای سازمان از آلودگی و تخریب محیط زیست جلوگیری می‌کنند.

خلاصه سوال ۴:

نظارت و بازدید از عوامل تخریب کننده محیط زیست

۵- ما برای حفاظت از محیط زیست چه کارهایی می‌توانیم انجام دهیم؟ (۳ مورد)

بعضی از کارهایی که شما می‌توانید برای حفاظت از محیط زیست انجام دهید :

- هرگز گل‌ها را نچینید. گل‌های وحشی را در مسیر راه‌ها و جاده‌ها لگدمال نکنید.
- در صورتی که می‌توانید، در محل زندگی خودتان درخت و گل بکارید تا زیستگاه طبیعی کوچکی برای حیوانات درست کنید.
- می‌توان با گذاشتن یک ظرف آب در حیاط خانه به صدها پرنده کمک کرد. در هنگام ریزش برف، باید برای حیوانات غذا ریخت تا از مرگ آنها جلوگیری شود.
- ته‌مانده سفره را با حفظ نظافت در گوشه‌ای از ایوانک (بالکن) یا باغچه بریزیم تا به تغذیه پرندگان کمک کنیم.
- استفاده از کاغذ مساوی است با بریدن درختان جنگلی! در مصرف کاغذ و دستمال کاغذی بسیار دقت کنید. کاغذها و روزنامه‌های باطله را جدا کنیم تا بازیافت شوند.
- تصمیم بگیریم وسایل تزئینی که از پوست و اعضای بدن حیوانات وحشی درست شده (مانند رویاه، سنجاب، سمور و ...) نخریم و آنها را تبلیغ نکنیم.
- اگر به منطقه جنگلی می‌رویم، تا حد ممکن (امکان) آتش روشن نکنیم و اگر این کار را کردیم در هنگام ترک محل آن را کاملاً خاموش کنیم.
- زباله‌ها را در جنگل رها نکنیم و زباله‌های خانه‌مان را نیز، تا جایی که می‌توانیم تفکیک کنیم.
- اگر آلودگی مهمی در محل زندگی شما رخ داد با مسئولان سازمان حفاظت محیط‌زیست یا شهرداری منطقه تماس بگیرید و به آنها اطلاع دهید.

۶- منطقه حفاظت شده را تعریف کرده و مثال بزنید.

● منطقه حفاظت شده

سازمان حفاظت محیط‌زیست، برخی از مناطق کشور را که در آنجا حفظ و تکثیر نسل جانوران یا گیاهان اهمیت خاصی دارد، به‌عنوان منطقه حفاظت شده اعلام می‌کند. این منطقه ممکن است جنگل یا مرتع* یا دشت و کوهستان باشد. برای مثال، منطقه جنگل‌های حرا در آب‌های خلیج فارس و دشت ارژن در فارس و اُسترانکوه در لرستان از مناطق حفاظت‌شده کشور ما هستند. در منطقه حفاظت شده، مقررات خاصی برای حفظ گیاهان و جانوران تعیین می‌شود؛ برای مثال، شکار و صید یا قطع درختان و از بین بردن گیاهان در این منطقه ممنوع است.

خلاصه سوال ۶:

مناطق که گیاهان و جانوران مهمی در آن هستند و شکار حیوانات و قطع درختان در آن ممنوع است؛ مانند دشت ارژن فارس یا جنگل‌های حرا در ساحل خلیج فارس

اصل ۵۰ قانون اساسی

در جمهوری اسلامی ایران، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل های بعد باید در آن حیات رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد و

۷- برداشت شما از اصل ۵۰ قانون اساسی چیست؟
توضیح دهید.

جمعیت ایران

درس ۱۳

• جمعیت چگونه افزایش می‌یابد؟

اگر تعداد افرادی که متولد می‌شوند بیشتر از افرادی که از دنیا می‌روند باشد جمعیت افزایش می‌یابد.

اگر تعداد افرادی که متولد می‌شوند کمتر از افرادی که از دنیا می‌روند باشد، جمعیت کاهش می‌یابد.

محاسبه رشد جمعیت کشورها نشان می‌دهد در بعضی از کشورها رشد جمعیت زیاد است، اما در بعضی از کشورها رشد جمعیت کاهش یافته است.

برخی کشورها که تشکیل خانواده در آنها کمتر صورت می‌گیرد یا تعداد زاد و ولدها کمتر از مرگ و میرها شده است، دارای رشد منفی در جمعیت خود هستند. وقتی رشد جمعیت منفی می‌شود کشورها با مشکلات مهمی روبه‌رو می‌شوند. در این کشورها با کم شدن زاد و ولد، جمعیت جوان کاهش و تعداد سالمندان افزایش می‌یابد و جامعه از نیروی جوان که می‌تواند کار کند و با فعالیت‌های اقتصادی و آموختن علم به پیشرفت کشور کمک کند، محروم می‌شود.

۱ - جمعیت چگونه افزایش می‌یابد و چگونه کاهش پیدا می‌کند؟

سوال مهم!

۲ - رشد منفی جمعیت چیست و چه پیامدهایی دارد؟

• خلاصه ۲:

- رشد منفی یعنی کمتر شدن زاد و ولد (تولد) نسبت به مرگ و میر.
- کاهش جمعیت جوان و افزایش سالمندان
- کاهش نیروی کار، کم شدن فعالیت‌های اقتصادی و علمی
- محروم شدن کشور از پیشرفت

۳- جمعیت را به کدام گروه‌های سنی تقسیم می‌کنند؟

گروه‌های سنی مختلف جمعیت	(۳)	بیشتر از ۶۵ سال	سال‌مندان
	(۲)	۶۵ - ۲۶ سال	بزرگسالان
	(۱)	۱-۲۵ سال	کودکان و جوانان

۳- گفت و گو کنید.

الف) به نظر شما اگر در کشور ما زاد و ولد کم شود در آینده با چه مشکلاتی روبه‌رو می‌شویم؟ چند مورد بیان کنید.

ب) در کشورهایی که رشد جمعیت زیاد است کدام گروه سنی افزایش می‌یابد؟

پ) داشتن جمعیت جوان برای کشور ما چه مزایایی دارد؟

۳ الف:

کم شدن نیروی کار - کاهش فعالیتهای علمی و اقتصادی -

پیر شدن جمعیت - کاهش توان نظامی

۳ ب:

گروه سنی ۱ (کودکان و نوجوانان)

۳ پ:

پیشرفت کشور در زمینه‌های اقتصادی - علمی و نظامی

سوال جای خالی!

در کشور ما «مرکز آمار ایران» مسئولیت سرشماری*

جمعیت را به عهده دارد. این مرکز، اطلاعات مختلف مربوط به

جمعیت را هر ۵ سال یکبار جمع‌آوری و در کتاب‌ها یا نشریات

الکترونیکی منتشر می‌کند.

ما می‌توانیم علاوه بر استفاده از کتاب‌ها و نشریات این

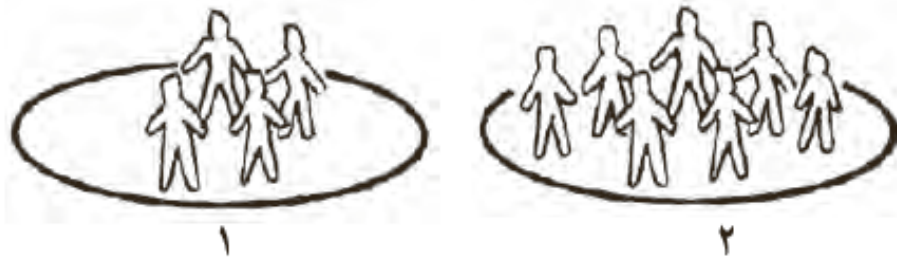
مرکز، با وارد شدن به پایگاه اینترنتی آن، اطلاعات مورد نظرمان را

دربارهٔ جمعیت به دست بیاوریم.

۴- تراکم جمعیت چیست؟

● تراکم جمعیت

در بعضی مکان‌ها جمعیت کمتر و در برخی جاها جمعیت بیشتری زندگی می‌کنند. به نسبت افرادی که در یکجا زندگی می‌کنند به مساحت آنجا، تراکم جمعیت آن مکان می‌گویند.

به تصویر بالا توجه کنید. تراکم جمعیت در کدام مکان بیشتر است؟

برای محاسبه تراکم جمعیت یک منطقه، تعداد جمعیت آن منطقه را بر مساحت آن تقسیم می‌کنند.

$$\text{تراکم جمعیت} = \frac{\text{جمعیت}}{\text{مساحت}}$$

۵- تراکم جمعیت چگونه محاسبه می‌شود؟

۵- با توجه به اعداد جدول، تراکم جمعیت را در استان‌های البرز و سیستان و بلوچستان (به عنوان نمونه) حساب کنید و بنویسید. تراکم جمعیت در استان شما چقدر است؟

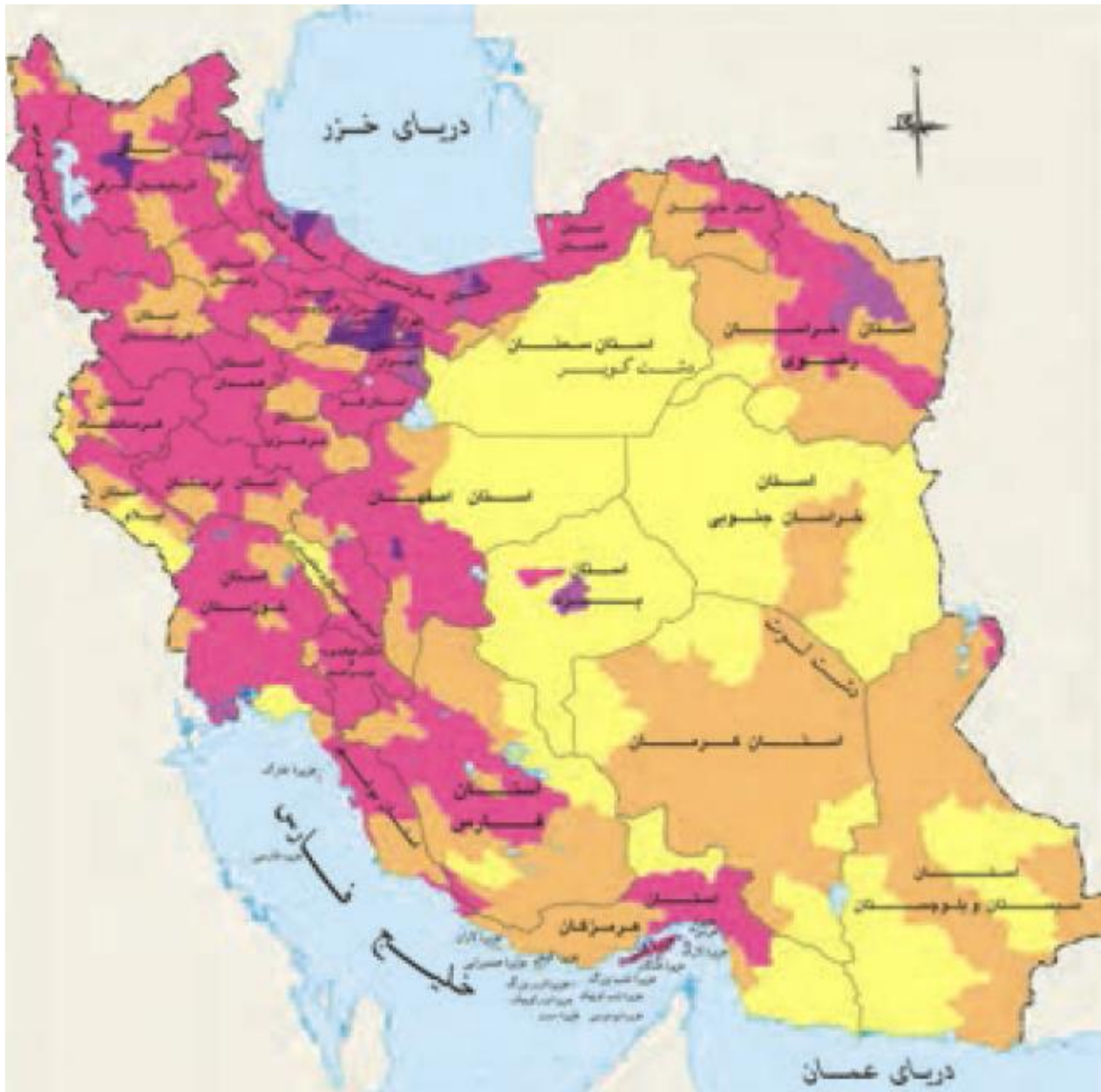
استان	جمعیت (نفر)	مساحت (کیلومتر مربع)	تراکم (نفر در کیلومتر مربع)
سیستان و بلوچستان	۲۵۳۴۳۲۷	۱۸۱۷۸۵	
البرز	۲۴۱۲۵۱۳	۵۱۲۵	
.....			

۵- با توجه به اعداد جدول، تراکم جمعیت را در استان‌های البرز و سیستان و بلوچستان (به عنوان نمونه) حساب کنید و بنویسید. تراکم جمعیت در استان شما چقدر است؟

استان	جمعیت (نفر)	مساحت (کیلومتر مربع)	تراکم (نفر در کیلومتر مربع)
سیستان و بلوچستان	۲۵۳۴۳۲۷	۱۸۱۷۸۵	≈ ۱۴
البرز	۲۴۱۲۵۱۳	۵۱۲۵	≈ ۴۷۰
تهران	۱۳۲۷۰۰۰۰	۱۸۸۱۴	≈ ۷۰۵

۶- با توجه به نقشه پراکندگی جمعیت،
بگویید در کدام نواحی ایران تراکم
جمعیت کمتر است؟

جواب ۶:
در نیمه شرقی ایران تراکم جمعیت کمتر
است.

۷- کدام نقاط ایران از تراکم جمعیت کمی برخوردار است؟
علت این تراکم پایین جمعیت چیست؟

چه عواملی بر پراکندگی جمعیت تأثیر می‌گذارد؟

تراکم پایین یا کم

در بخشی از نواحی داخلی ایران به دلیل کمبود بارندگی، آب و هوای گرم و خشک و خاک‌های نامساعد و شور، جمعیت کمی زندگی می‌کنند. علی‌رغم شرایط دشوار، اما مردم این بخش‌های ایران، همواره با سخت‌کوشی، پشتکار و خلاقیت، سهم مهمی در تمدن ایران داشته و اکنون نیز برای پیشرفت و آبادانی استان و شهر خود، تلاش زیادی می‌کنند. بعضی جاها مثل دشت لوت و دشت کویر نیز خالی از جمعیت است.

۱

خلاصه ۷:

دشت کویر و دشت لوت - آب و هوای گرم و خشک، کمبود بارندگی

۸- متراکم ترین ناحیه ایران کجاست؟
دلیل این تراکم جمعیت بالا در آنجا چیست؟

پرجمعیت‌ترین و پرتراکم‌ترین ناحیه کشور ما منطقه شهری تهران است. یعنی تهران و شهرهای کوچک و بزرگ اطراف آن. چون تهران پایتخت کشور است در این شهر سازمان‌های مهم دولتی، دانشگاه‌ها، بیمارستان‌ها و صنایع زیاد مستقر شده است. البته باید بدانیم که جمعیت زیاد در تهران و برخی دیگر از شهرهای پرجمعیت ایران، مشکلاتی مانند آلودگی هوا، ترافیک، آلودگی صوتی و هزینه‌های بالاتر زندگی را بر مردم این شهرها، تحمیل می‌کند.

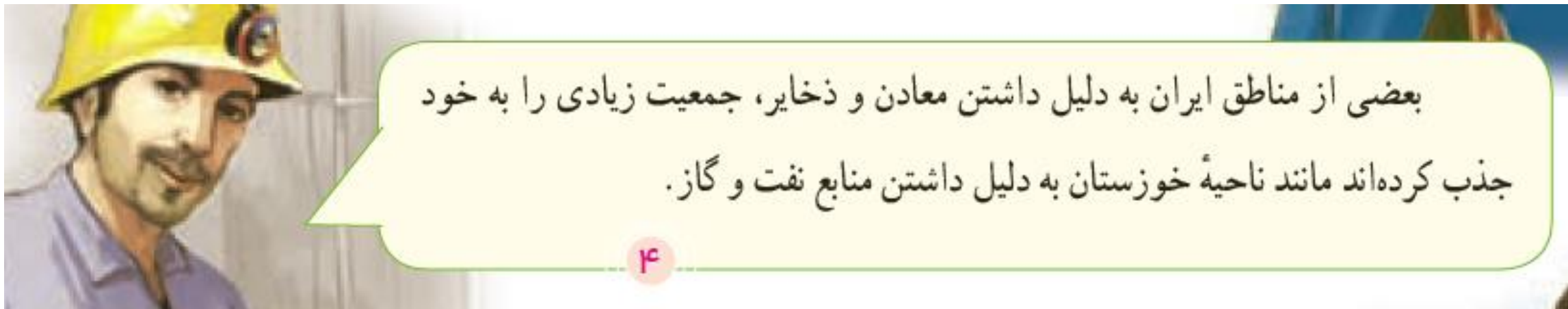
۸- دومین ناحیه متراکم ایران کجاست؟
دلیل این تراکم جمعیت بالا در آنجا چیست؟

دومین ناحیه پر تراکم در کشور ما جلگه‌های کناره دریای خزر است.

در این ناحیه به دلیل باران کافی و آب فراوان و هوای معتدل و خاک حاصلخیز کشاورزی

رونق فراوان دارد.

بعضی از مناطق ایران به دلیل داشتن معادن و ذخایر، جمعیت زیادی را به خود جذب کرده‌اند مانند ناحیه خوزستان به دلیل داشتن منابع نفت و گاز.

۴

۹- چرا ناحیه خوزستان از نظر جمعیت متراکم است؟

خلاصه ۹:

به دلیل داشتن معادن و ذخایر زیاد مثل نفت و گاز

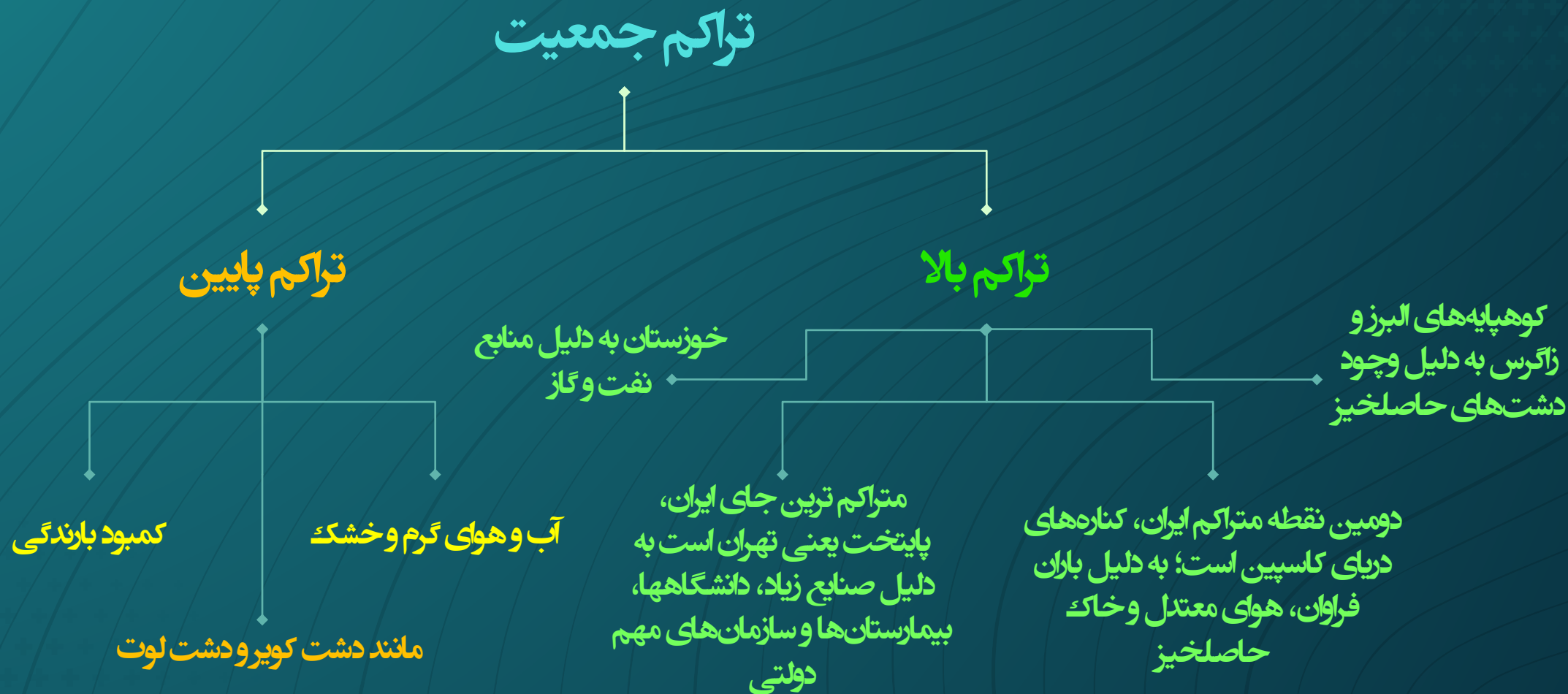
در کوهپایه‌های البرز و زاگرس و دشت‌های حاصلخیز نیز هر جا خاک حاصلخیز و بارندگی کافی وجود داشته، جمعیت زیادی را به خود جذب کرده و شهرها و روستاهایی را به وجود آورده‌اند.

۵

۱۰ - چرا کوهپایه‌های البرز و زاگرس جمعیت زیادی را به خود جذب کرده‌اند؟

سوال‌های ۷، ۸، ۹، و ۱۰ در یک نگاه!

منابع آب و خاک

درس ۱۴

چرخه آب در طبیعت

۱ - به طور کلی آب مورد نیاز انسان از چه راههایی تامین می‌شود؟

آب یک منبع حیاتی و یک نعمت بزرگ الهی است و همه موجودات زنده به آن نیاز دارند. به طور کلی آب مورد نیاز انسان از آب‌های سطحی (رودها) یا آب‌های زیرزمینی (چاه، چشمه و قنات) تامین می‌شود. شکل بالا گردش آب در طبیعت را نشان می‌دهد.

فعالیت ۲:

- ۱ - تبخیر آب دریاها توسط خورشید
- ۲ - صعود رطوبت به ارتفاعات
- ۳ - تشکیل ابر و بارندگی
- ۴ - جاری شدن آب در قالب رود

فعالیت

۲- به شکل چرخه (گردش) آب در طبیعت توجه کنید و مقابل اعداد ۱ تا ۵، هر مرحله را توضیح دهید.

۱ ۲ ۳ ۴

۵ - ریختن آب‌ها به داخل دریاچه‌ها و برکه‌ها یا فرو رفتن در زمین (آب‌های زیرزمینی)

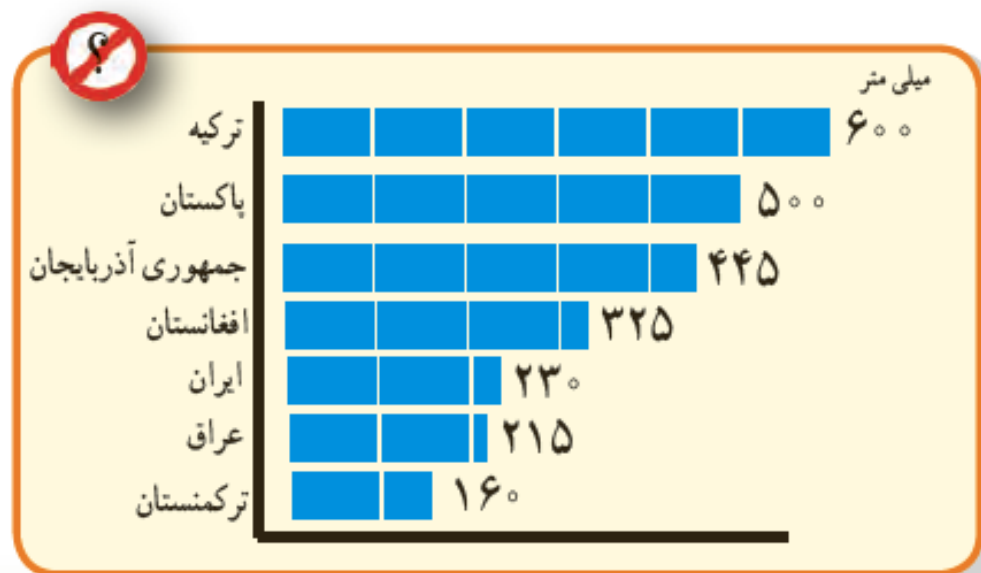
۲- با توجه به مناطق آب و هوایی موجود در ایران، بگویید چرا کشور ما با کمبود آب مواجه است؟

جواب سوال ۲:

زیرا بیشتر خاک کشور ما آب و هوای بیابانی و نیمه بیابانی دارد و بارندگی در آن کم است.

کشور ما ایران دارای منابع آب محدود است.

آیا می‌توانید با توجه به آنچه در فصل‌های قبل درباره آب و هوای ایران خواندید بگویید چرا کشور ما با کمبود آب مواجه است؟

فعالیت

۳- میانگین بارش سالانه* کشور ما

حدود ۲۳۰ میلی متر است. روی نمودار مقابل

این میانگین را با برخی از کشورهای همسایه

مقایسه کنید. چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

۳- مهمترین ویژگی‌های رودهای ایران را نام ببرید.

یکی از منابع مهم تأمین آب شهرنشینان و روستاییان، رودها هستند. به‌نقشه پراکندگی رودهای مهم ایران توجه کنید. رودها را نام ببرید و مسیر آنها را نشان دهید.

اغلب رودهای دائمی و پرآب ایران از کوه‌های البرز و زاگرس سرچشمه می‌گیرند. رودهای پرآب ایران چون از شیب‌های تند کوهستانی جاری می‌شوند، قابل کشتی‌رانی نیستند و فقط در بخشی از رود کارون می‌توان کشتی‌رانی کرد.

۴- تنها رود قابل کشتیرانی ایران، **رود کارون** است.

۵- سه حوضه آبریز رودهای ایران کدامند؟ توضیح دهید.

حوضه آبریز دریای خزر : رودهای پرآبی که اغلب، از کوه‌های البرز و ارتفاعات شمالی کشور سرچشمه می‌گیرند و به دریای خزر می‌ریزند.

حوضه آبریز خلیج فارس و دریای عمان : رودهایی که از کوه‌های زاگرس یا کوه‌های پراکنده داخلی سرچشمه می‌گیرند و به خلیج فارس و دریای عمان می‌ریزند.

حوضه آبریز داخلی : رودهایی که به دریاچه‌ها و باتلاق‌های داخلی یا زمین‌های اطراف خود نفوذ می‌کنند و معمولاً موقت یا فصلی هستند.

فعالیت ۵:

آب دریاها شور است و برای کشاورزی و یا آشامیدن مناسب نیست.

فعالیت

۴- کاربرگ شماره (۱۱) نقشه پراکندگی رودهای ایران را در کلاس کامل کنید.

۵- اگر به شما بگویند چرا با آنکه کشور ایران از شمال و جنوب به دریاهای بزرگی راه دارد با مشکل کمبود آب مواجه

است، شما چه پاسخی می‌دهید؟

۶- آیا تاکنون نام سواحل مکران را شنیده‌اید؟ با معلم خود این محدوده را در نقشه مشخص کنید.

فعالیت ۴ و ۶:

کاربرگ ۱۱ در صفحه بعد؛ به همراه محدوده سواحل زیبای مکران!

کاربِگ ۱۱

روی نقشه

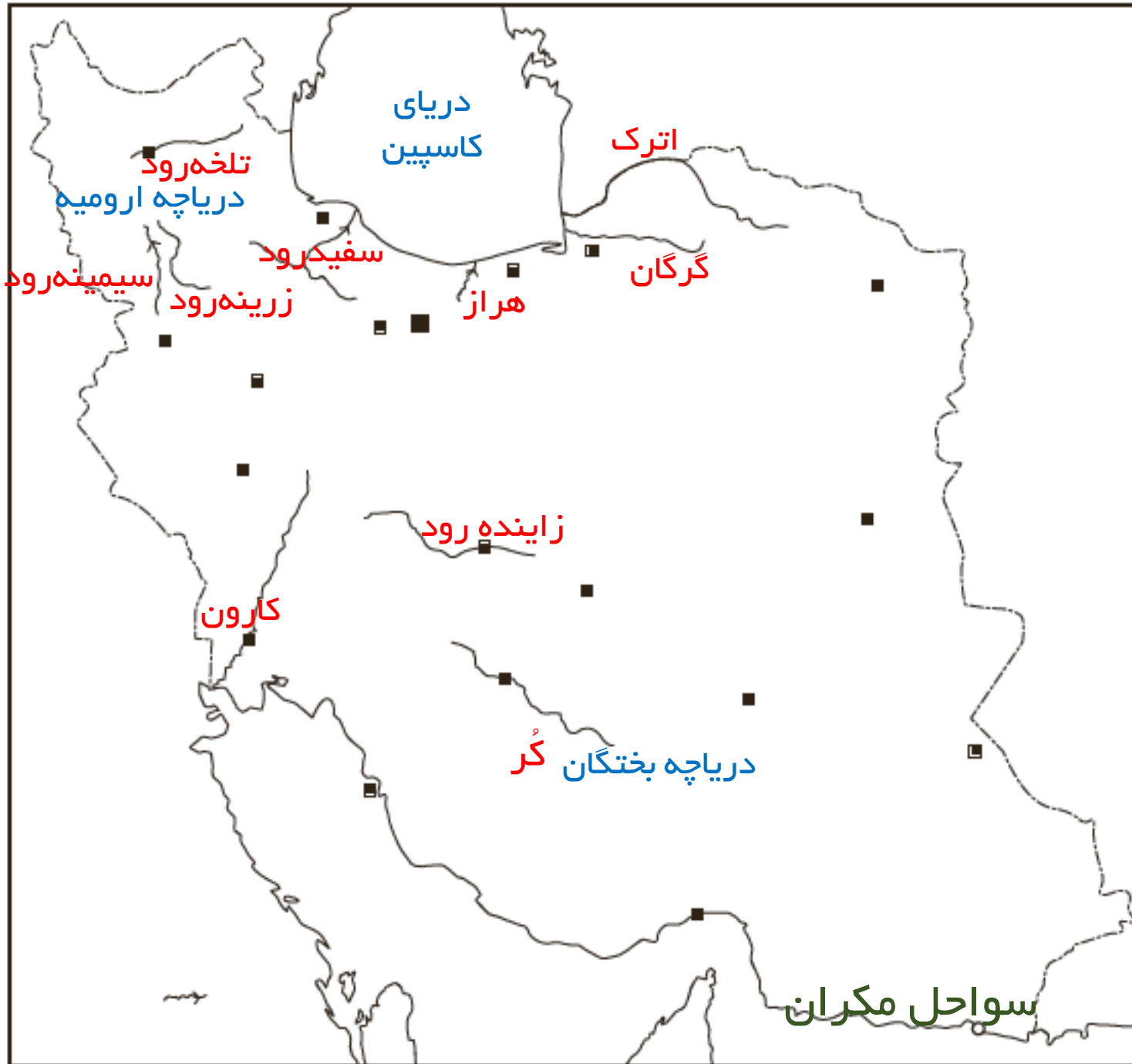
— نام رودهایی را که با شماره مشخص شده بنویسید.

— نام دریاچه‌ها را بنویسید.

— نام باتلاقی که زاینده‌رود به آن می‌ریزد چیست؟ **باتلاق گاوخونی**

— دریاچه‌ها و دریاها و مسیر رودها را با مداد آبی رنگ کنید.

— کدام یک از رودها و دریاچه‌هایی که نام بردید، خشک یا بسیار کم‌آب شده‌ا
ارومیه و بختگان

۶- میزان مصرف آب در ایران در مقایسه با استانداردهای جهانی چگونه است؟

بچه‌ها، آیا می‌دانید در کشور ما مصرف سرانه آب بیش از حد مجاز است؟
میزان مجاز مصرف آب برای یک فرد در شبانه‌روز ۱۵۰ لیتر تعیین شده است اما در ایران متوسط مصرف در شبانه‌روز ۲۵۰ تا ۳۰۰ لیتر است.

جواب سوال ۶:

ایران دوبرابر استانداردهای جهانی آب مصرف می‌کند!

۷- ما برای کاهش مصرف آب چه کمکی می‌توانیم بکنیم؟

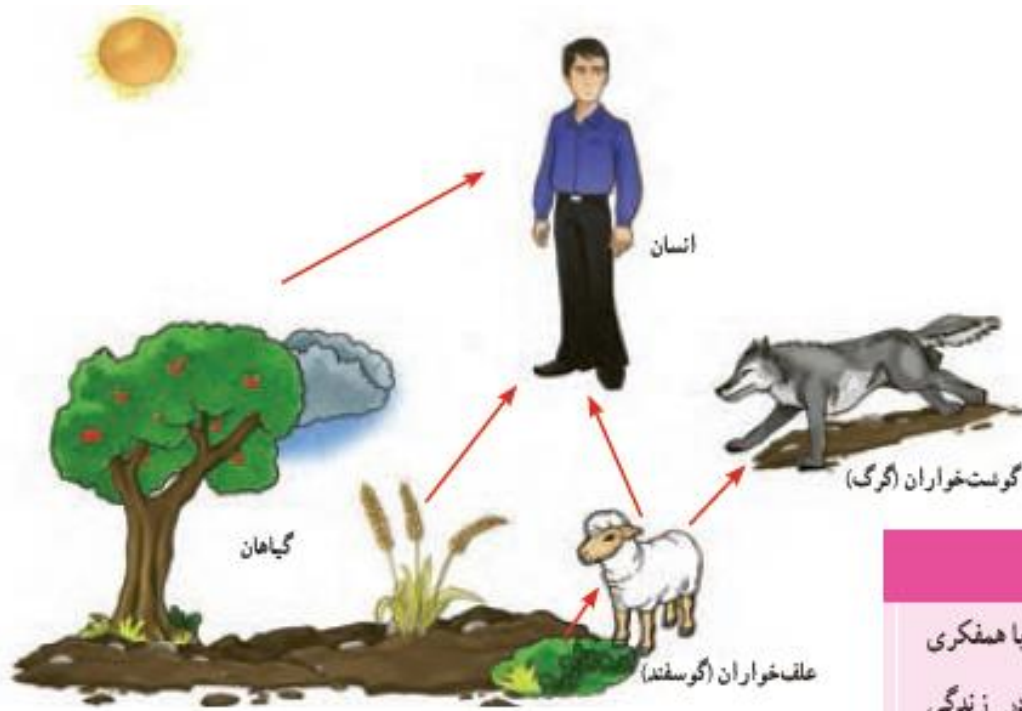
درست مصرف کنیم

- مثلاً در موقع حمام کردن یا مسواک زدن، شیر آب را باز نگذاریم. در هنگام دوش گرفتن به طور متوسط هر دقیقه ۲۰ لیتر آب مصرف می‌شود.
- شیرهای آب را همیشه بازدید و تعمیر کنیم تا چکه نکند.

آب را آلوده نکنیم

- زباله‌ها را در رودها و آب‌های جاری نریزیم از نظر دین اسلام آلوده کردن آب‌ها گناه است. از مواد شوینده که ترکیبات شیمیایی دارند، کمتر استفاده کنیم. چون این مواد آب‌های زیرزمینی را آلوده می‌کنند.

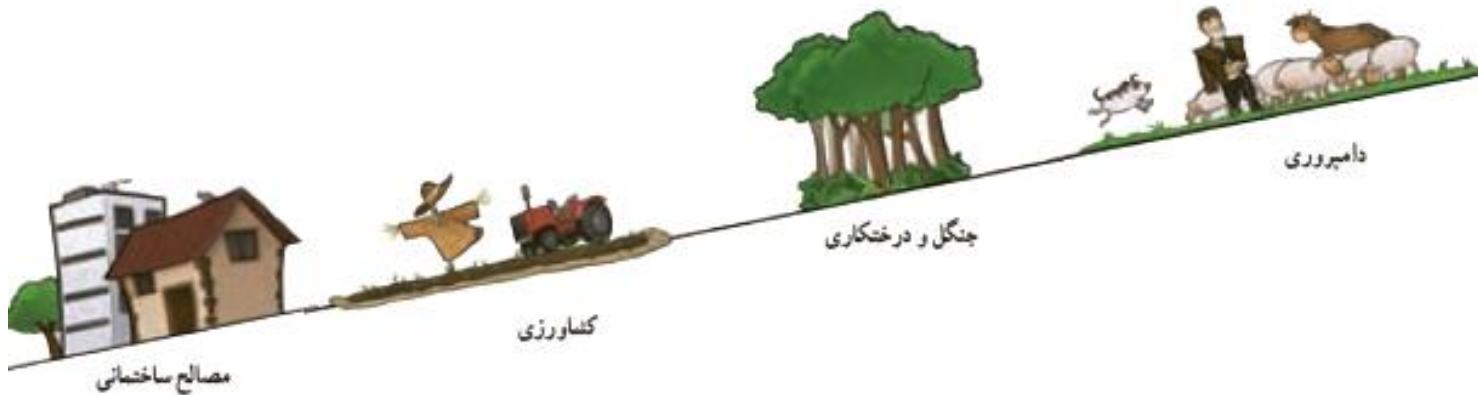

● فعالیت

۱۱- به این تصویر دقت کنید و با همفکری یکدیگر بگویید خاک چه اهمیتی در زندگی موجودات زنده دارد؟

همان طور که بی بردید خاک یک منبع مهم تأمین غذا است. اما علاوه بر غذا، انسان در طی سالیان دراز از خاک برای ساختن خانه و... استفاده کرده است. آیا می توانید کاربردهای دیگر خاک را در زندگی انسان نام ببرید؟

۸- خاک چه فواید و کاربردهایی برای انسان دارد؟

جواب سوال ۸:

- ✓ تامین غذا
- ✓ ساختن راه و ساختمان
- ✓ ساختن وسایل زندگی

خاک چگونه تشکیل می‌شود؟ خاک، لایه نازکی از پوسته زمین

است که از خرد شدن سنگ‌ها پدید آمده است. خاک طی زمان طولانی با

توجه به عواملی مانند سنگ‌ها، آب، دمای هوا و موجودات زنده یک منطقه

تشکیل می‌شود. بنابراین هر نوع خاک مواد معدنی خاصی دارد که انواع

مختلف خاک‌ها را تشکیل می‌دهد.

در کشور ما در جلگه‌ها و اطراف رودها و برخی کوه‌پایه‌ها خاک‌های

حاصلخیزی وجود دارد که مواد آلی* و معدنی مناسب دارند. برعکس، خاک

برخی مناطق مرکزی، شرقی یا جنوبی کشور به علت وجود نمک یا آهک در

خاک، غالباً برای کشاورزی مناسب نیست. در این مناطق به علت خشکی

هوا و کمبود بارندگی، گیاه‌خاک* (هوموس) خاک بسیار کم است.

۹- خاک چگونه تشکیل می‌شود؟

۱۰- کدام نوع خاک برای کشاورزی مناسب و کدام نوع نامناسب است؟

مثال :

- مصرف بیش از حد مواد غذایی و کشت پی در پی یک محصول در زمین و استراحت ندادن به خاک.
- قطع درختان و کندن بوته‌ها که موجب می‌شود خاک در اثر باد و باران به راحتی شسته شود.
- استفاده نامناسب و بی‌رویه از کودهای شیمیایی.
- ایجاد ساختمان و جاده و کارخانه روی خاک‌های قابل کشت.
- دفن زباله‌ها در خاک.

۱۱ - چه عواملی موجب از بین رفتن خاک می‌شود؟

در کشور ما سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری*، حفاظت از خاک را بر عهده دارد. آیا حفاظت از خاک فقط وظیفه این سازمان است؟

۱۲ – کدام سازمان وظیفه حفاظت از خاک را بر عهده دارد؟

گردشگری چیست؟

درس ۱۵

۱- به چه کسی گردشگر می‌گویند؟

پس شما هم «گردشگر» بوده‌اید. به کسانی که محل اقامت یا کار خود را به‌طور موقت ترک می‌کنند و برای استراحت یا گردش و دیدن یا مطالعه مکان‌های تاریخی و طبیعی، به سفر می‌روند «گردشگر» می‌گویند. حتماً می‌دانید به کسانی که به سفرهای زیارتی می‌روند، «زائر» می‌گویند.

نکته: جای خالی!

۲- برخی از انواع گردشگری را نام ببرید.

• انواع گردشگری

همه مردم از مسافرت، هدف یکسانی ندارند. بعضی از مردم ممکن است فقط به منظور استراحت و تفریح به مکانی سفر کنند. بعضی برای زیارت اماکن مقدس یا مطالعه آثار تاریخی به سفر می‌روند. بعضی از افراد برای بازدید از نمایشگاه‌ها یا حضور در گردهمایی‌های علمی سفر می‌کنند و بالاخره برخی از گردشگران هم به «طبیعت‌گردی*» می‌پردازند.

۹۰

خلاصه سوال دو در صفحه بعد!

● اهمیت گردشگری

● وقتی افراد به سفر می‌روند علاوه بر استراحت و تفریح با پدیده‌های زیبای طبیعی و مکان‌های مذهبی، تاریخی و فرهنگی آشنا می‌شوند و چیزهای زیادی دربارهٔ مکان‌ها و آداب و رسوم مردم مناطق یاد می‌گیرند.

● وقتی گردشگران به ناحیه‌ای سفر می‌کنند در آن ناحیه شغل‌های مختلفی ایجاد می‌شود؛ برای مثال هتل‌داری، دفاتر فروش بلیت، دفاتر حمل و نقل، فروش صنایع دستی و غذاها و شیرینی‌های محلی.

آیا می‌توانید شغل‌های دیگری را که در اثر فعالیت گردشگری به وجود می‌آید، نام ببرید؟
وقتی در یک مکان شغل‌های بیشتری به وجود بیاید، درآمد مردم آنجا بیشتر می‌شود.
پس گردشگری نقش مهمی در افزایش درآمد مردم یک منطقه دارد.

● ما ایرانیان براساس فرهنگ و ارزش‌های دینی خود، با گردشگرانی که از خارج از کشور به ایران می‌آیند، با احترام و محبت برخورد می‌کنیم و سعی می‌کنیم آنها را با فرهنگ، تمدن و تاریخ خود آشنا کنیم.

۳- اهمیت گردشگری در چیست؟

خلاصه سوال ۳:

- آشنایی با مکان‌های تاریخی و طبیعی
- استراحت و تفریح
- افزایش شغل و افزایش درآمد

سوال جای خالی!

یکی از وسایل مهمی که باید برای گردشگری یا انجام هر نوع سفر از آن استفاده کرد **نقشه** است. نقشه‌ها به ما کمک می‌کنند تا مکان‌های جدید را بهتر پیدا کنیم و سریع‌تر خود را به آنجا برسانیم. بدون نقشه ممکن است مسیرها را اشتباه کنیم یا زمان زیادی برای پیدا کردن یک مکان صرف کنیم.

در پایه ششم با نقشه گردشگری شهر اصفهان آشنا شدید. اکنون به نقشه گردشگری شهر قم توجه کنید.

نکته: کاربرگ‌های ۱۴ و ۱۵ امتحانی نیستند ولی بسیار مفید هستند، بنابراین بهتره که این کاربرگ‌ها رو در منزل انجام بدید.

جاذبه‌های گردشگری ایران

درس ۱۶

۱ - سه مورد از مهمترین مساجد تاریخی و زیبای ایران را نام ببرید.

در ایران مساجد باشکوهی نیز وجود دارد که مورد توجه زائران داخلی و خارجی قرار می گیرند. بعضی از مساجد علاوه بر محل عبادت، از نظر معماری زیبای اسلامی نیز مورد توجه گردشگران هستند؛ مانند مسجد امام و شیخ لطف الله در اصفهان، مسجد جامع یزد و مسجد گوهرشاد در مشهد.

۲- مهمترین شهر زیارتی کشور که بیشترین جذب گردشگر را دارد کدام است؟ (سوال همیشگی امتحان!)

● مشهد مقدس، مهم ترین قطب زیارتی ایران

۳- مهمترین جاذبه گردشگری که در مشهد وجود دارد کدام است؟

حرم مطهر امام رضا علیه السلام و مجموعه آستان قدس رضوی، علاوه بر اهمیت زیارتی از نظر معماری و تاریخی نیز اهمیت فراوانی دارد و در هر یک از صحن‌ها، شاهکارهایی از معماری ایرانی - اسلامی مشاهده می‌شود.

در صحن‌های مطهر حرم امام رضا علیه السلام آرامگاه برخی شخصیت‌های بزرگ علمی مذهبی کشور مانند شیخ بهایی و علامه محمدتقی جعفری وجود دارد.

مجموعه آستان قدس رضوی دارای چند کتابخانه بزرگ، مرکز درمانی، مهمانسرا و چند موزه باشکوه است که از جمله می‌توان به موزه قرآن و موزه سکه، موزه صدف و موزه سلاح اشاره کرد. در موزه امام رضا علیه السلام، آثار مختلفی از جمله مدال‌هایی که برخی از نخبگان علمی (مانند برندگان المپیادهای علمی) و هم‌چنین ورزشکاران اهداء کرده‌اند، نگهداری می‌شود. مدال‌های کشتی‌گیر محبوب ایران مرحوم تختی، از قدیمی‌ترین این مدال‌هاست.

از مهم‌ترین اشیای موجود در این موزه می‌توان به قرآن‌های نفیس که با خط مبارک ائمه اطهار بر روی پوست آهو نوشته شده، اولین سنگ مرقد مطهر امام رضا علیه السلام و سکه‌ها و کتیبه‌های نفیس اشاره کرد.

خلاصه سوال ۳:

حرم مطهر امام رضا - آرامگاه شخصیت‌های بزرگ مانند شیخ بهایی و علامه جعفری - مهمانسرا - موزه - کتابخانه

۴- چرا کشور ما ایران در زمینه گردشگری تاریخی، کشور مهمی است؟

گردشگری تاریخی

ایران به دلیل دارا بودن تاریخ طولانی، آثار و بناهای متعددی دارد. مساجد، کاروانسراها، کاخ‌ها، حمام‌ها، بازارها، پل‌ها، آرامگاه‌های شاعران و دانشمندان، خانه‌های تاریخی و برج‌ها از جمله این آثار هستند.

برخی از این بناها میراث جهانی* هستند که باید از آنها محافظت شود. علاوه بر مردم ایران، بسیاری از مورخان و پژوهشگران کشورهای جهان، علاقه‌مند به بازدید از این آثار تاریخی هستند.

۵- طبیعت گردی چیست؟

یکی از انواع گردشگری، گردش و استراحت یا مطالعه و تحقیق در مکان‌های طبیعی چون کوه‌ها، غارها*، چشمه‌های آب معدنی و بیابان‌ها و جنگل‌ها و پناهگاه‌های حیات وحش و روستاها است.

فعالیت

۸- به عکس مقابل توجه کنید و بگویید.

- چرا چنین منظره‌ای به وجود آمده است؟ چون مردم زیاده‌های خود را در طبیعت رها کردند.

- چه آسیب‌هایی ایجاد می‌شود؟ طبیعت نابود می‌شود.

- برای مقابله با این آسیب‌ها چه باید کرد؟

باید با آموزش و یا جریمه‌های سنگین، فرهنگ استفاده درست از طبیعت را آموزش داد.

۶- پارک‌های ملی چه ویژگی‌هایی دارند؟

یکی از این برنامه‌ها، ایجاد «پارک‌های ملی» است. در پارک‌های ملی مانند مناطق حفاظت شده، بوته‌کشی، چرای دام‌ها، شکار و نظایر آنها ممنوع است و محیط‌های امن طبیعی برای جانوران پدید آورده‌اند. بخشی از این پارک‌ها هم به گردشگاه مسافران اختصاص داده شده است.